

การพัฒนาชีวิตแรงงานนอกระบบ

สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ

ที่ปรึกษา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
นพ.อุกฤษฏ์ มลิินทางกูร

ผู้อำนวยการ ประสานงาน

นिरชา อัศวธีรากุล
ณนุต มธุรพจน์
จรินทร์ คงศรีจันทร์
นวินดา จัดหงษา

บรรณาธิการ

ยุทธนา วรุณปิติกุล

ผู้เขียน

ชัยสุรวง คงสาธิตพร

ศิลปกรรม และรูปเล่ม

สำนักพิมพ์ Organic Books

พิสูจน์อักษร

สมประสงค์ บุญผ่อง
ชนิษฐรัตน์ มีสพันธ์

ภาพปก

วรธิตา อยู่ยอด

จัดพิมพ์ และเผยแพร่โดย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
ชั้น 2 อาคาร 88/37 ติวานนท์ 14 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2590-2304 โทรสาร 0-2590-2311
เว็บไซต์ www.nationalhealth.or.th

คำนิยม

ถ้าถามว่าหากจะเปลี่ยนแปลงโลกไปสู่โลกแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแล้ว อะไรสำคัญที่สุด คำตอบอาจจะมีหลากหลาย แต่คงจะไม่ลงตัวถ้าไม่ใช่การมี “หัวใจของความเป็นมนุษย์”

ไม่มีสัตว์ชนิดใดที่สามารถทำลายโลกได้ เพราะสัตว์อยู่ตามธรรมชาติ ธรรมชาติไม่ทำลายธรรมชาติ แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ผิดธรรมชาติได้ จึงทำลายโลกได้ มนุษย์มีความโลภมากผิดธรรมชาติ และสามารถคิดเทคโนโลยีที่ขยายความโลภให้มากอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เทคโนโลยีที่ว่่านั้นคือเงิน ในขณะที่อาหารเป็นของจริง แต่เงินไม่ใช่ของจริง ลองนึกภาพดูว่าจำนวนเงินนั้น เราสามารถเติมตัวเลขเพิ่มเข้าไปเท่าไรก็ได้ เช่น ๑๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐... เติมไปจนสุดขอบฟ้าเลยก็ได้ แสดงว่ามันไม่ใช่ของจริง แต่เป็นมายาคติที่มาขยายความโลภออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เมื่อมนุษย์มาถือการพัฒนาที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ก็เท่ากับเอาความโลภอันไม่มีที่สิ้นสุดเป็นตัวตั้ง การพัฒนาแบบนี้จึงไปทำลายทรัพยากรนานาชนิดเพื่อเปลี่ยนให้เป็นตัวเลขให้มากขึ้นๆ โลกจึงถูกทำลายมากขึ้น รบกวธรรมชาติและรบกวนการอยู่ร่วมกันจนวิกฤติและเครียดไปหมด จนไม่มีทางออกด้วยการ “พัฒนา”

แต่มนุษย์ก็มีธรรมชาติที่วิเศษสุดอยู่อย่างหนึ่ง ตามคำว่า “มนุษย์” นั้นเอง มนุษย์แปลว่าจิตใจสูง มนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่มีจิตใจสูง

จิตใจสูง หมายถึง จิตใจที่เห็นแก่คนอื่นและสิ่งอื่นอย่างไม่นำเชื่อ เพราะ
อย่างนี้ มนุษย์จึงมีความดีที่สามารถทำเรื่องดีได้อย่างสูงสุด เนื่องจาก
ความดีสุดๆ นี้เป็นศักยภาพในความเป็นมนุษย์เท่านั้น เราจึงเรียกกันว่า
“หัวใจของความเป็นมนุษย์” ทุกคนเคยสัมผัสหัวใจของความเป็นมนุษย์
มาด้วยกันทุกคนและรู้ว่ามันให้ความรู้สึกที่อบอุ่นและเป็นสุขอย่างล้ำลึก
เพียงใด

ในกระแสน้ำของอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม เงินนิยม ก็ยังมี
เรื่องดีดี หรือเรื่องที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์อยู่ในทุกพื้นที่ เพราะมัน
เป็นธรรมชาติอีกด้านหนึ่งของมนุษย์ ถ้าเราบันทึกเรื่องราวดีดีมาเผยแพร่กัน
มนุษย์ก็จะมีความสุขและมีกำลังใจมากขึ้น ความสุขและความดีเป็นเรื่องที่
ระบาดได้ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) พยายามเคลื่อนไหว
“สังคมไทยหัวใจมนุษย์” และพยายามส่งเสริมให้มี “ธนาคารของเรื่องราวดีดี”
หวังว่าเรื่องราวดีดีเล่มนี้ จะเข้าไปสัมผัสส่วนลึกในจิตใจของคนอย่าง
กว้างขวาง ด้วยเพราะสัมผัสส่วนลึกในจิตใจเท่านั้น ที่จะช่วยให้โลกงดงาม
น่าอยู่

ศ.นพ.ประเวศ วะสี

คำนิยม

แม้เราจะเพียรพยายามสร้างและรณรงค์ ส่งเสริม “สังคมแห่ง
สุขภาวะ” ในรูปแบบต่างๆ มากมายเพียงใด แต่สังคมแห่งสุขภาวะที่แท้จริง
ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนสังคมปราศจากเสียซึ่ง
“หัวใจของความเป็นมนุษย์” หรืออาจสรุปคร่าวๆ ได้ว่า “คนที่มีคุณงาม
ความดีอยู่ในหัวใจ” ย่อมมีจิตสำนึกห่วงใยทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สรรพชีวิต
ทั้งมวล และสิ่งแวดล้อม และเมื่อบุคคลผู้นั้นลงมือกระทำการใดๆ เขาก็จะ
กระทำอยู่บนพื้นฐานของการไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ทุกคนและทุกสิ่ง
เหล่านั้น

เมื่อราวต้นปีที่ผ่านมา คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด
และมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้เผยแพร่ผลการวิจัยใน
วารสารการแพทย์บริติช เมดิคัล มีเนื้อหาสำคัญสรุปได้ว่า จากการศึกษา
พฤติกรรมกลุ่มตัวอย่างกว่า 4,700 คน เป็นเวลา 20 ปี พบว่า “ความสุข”
สามารถติดต่อแพร่จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งได้ ด้วยการได้รับทราบ
เรื่องราวและพบเห็นบุคคลที่มีความสุข และเมื่อบุคคลหนึ่งได้เข้าไปอยู่ใน
เครือข่ายแห่งความสุขแล้ว เขาก็จะทำให้เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง และคนใกล้ชิด
มีโอกาที่จะมีความสุขเพิ่มขึ้นไปด้วย เพราะภาวะทางอารมณ์ของคนเรา
ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเราเพียงคนเดียว แต่ยังเกี่ยวพันกับการกระทำและ
ประสบการณ์ของผู้อื่นด้วย ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลที่เราเกี่ยวข้องด้วยโดยตรง
หรือไม่ได้รู้จักก็เป็นการส่วนตัวก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ความสุขเป็น
โรคติดต่ออย่างหนึ่ง

ด้วยนัยเดียวกันนี้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ก็น่าจะเป็นโรคติดต่อได้เช่นกัน และเรื่องราวดีดีที่สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้รวบรวมมาไว้ในหนังสือเล่มนี้ รวมถึงอีกหลายเรื่องราวที่รวบรวมไว้ในธนาคารเรื่องราวดีดีแห่งชาติ ก็น่าจะช่วยทำให้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ติดต่อแพร่ขยายไปยังคนไทยทุกคนได้อย่างกว้างขวาง และเมื่อนั้นก็คงจะกล่าวได้เต็มปากเต็มคำว่า “สังคมไทยคือสังคมแห่งสุขภาวะ”

นพ.มงคล ณ สงขลา
ประธานคณะกรรมการบริหารยุทธศาสตร์
การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

คำนำ

การเปลี่ยนแปลง - วลียอดฮิตแห่งปี 2551
แท้จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงคือสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาแห่งการดำรงอยู่ของมนุษยชาติ ภายใต้นามที่อาจเรียกได้ว่า **“การพัฒนา”**
นับแต่ที่มีการพัฒนาเกิดขึ้น วิถีชีวิตของมนุษย์ยิ่งออกห่างจาก **“ธรรมชาติ”** อันเป็นต้นกำเนิดของชีวิตและวัฒนธรรมมากขึ้นทุกที จนทำให้ **“ธรรมชาติแห่งหัวใจของความเป็นมนุษย์”** เริ่มเปลี่ยนแปลงไป

.....
ธรรมชาติแห่งความเคารพและเกรงกลัวในปรากฏการณ์ธรรมชาติ
เปลี่ยนไปเป็นความมั่นใจและความอหังการที่จะเข้าควบคุมธรรมชาติ
ธรรมชาติแห่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือแบ่งปันระหว่าง
เพื่อนมนุษย์ เปลี่ยนไปเป็นการค้ากำไรและเอาวัดเอาเปรียบ
ธรรมชาติแห่งการดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่าย เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์
พึ่งพิงและต่างตอบแทนกับธรรมชาติ เปลี่ยนไปเป็นการผลิตด้วยเทคโนโลยี
ทันสมัยที่คำนึงถึงปริมาณมากกว่าคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและสรรพชีวิต
ธรรมชาติแห่งการมองเห็นความงามของภูเขา ป่าไม้ ลำธาร ท้องฟ้า
ขลุ่ย ในฐานะของทรัพยากรเพื่อส่วนรวม เปลี่ยนไปเป็นการครอบครองและ
ตีมูลค่าในรูปของตัวเงิน

.....
ท้ายที่สุดแล้ว ความเปลี่ยนแปลงที่มีเศรษฐกิจและเงินเป็นตัวตั้ง
กลับนำสังคมมนุษย์ไปสู่ผลกระทบมากมาย

ป่าไม้ที่ลดลง มลพิษที่เพิ่มขึ้น ภัยธรรมชาติที่รุนแรง การขาดแคลน
อาหารและแหล่งน้ำ

ความล้มเหลวของชุมชน ความเจ็บป่วย ความเหลื่อมล้ำทางสังคม
หนี้สินท่วมหัว ฯลฯ

มนุษย์ทุกคนล้วนได้รับผลกระทบนี้ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง
เพราะตระหนักถึงผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย
ทั้งปวง

จึงมีผู้คนกลุ่มเล็กๆ หลากหลายกลุ่ม ได้เริ่มต้นการเปลี่ยนแปลง
อีกครั้ง บนแนวทางของการกลับคืนสู่ธรรมชาติให้มากที่สุด

เช่นเดียวกับผู้คนจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยที่มีส่วนร่วมในการร่าง
“พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550” เพื่อมุ่งหวังให้เป็นกฎหมายที่เป็น
เครื่องมือ กลไกในการเชื่อมประสานและขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ “สังคมสุขภาวะ”

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้ดำเนิน “โครงการ
ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์”
ขึ้น โดยเล็งเห็นว่า สังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์นั้นต้องอาศัย
การพัฒนาประเทศอย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป ภายใต้
บริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมจาก
กลไกานมิตรทุกภาคส่วนในสังคม เข้ามาร่วมขับเคลื่อนด้วยหัวใจของความเป็น
มนุษย์เป็นพื้นฐาน

ด้วยยุทธศาสตร์ของโครงการ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้
ร่วมกัน พัฒนาระบบการสร้างและจัดการความรู้ที่เน้นในทางสร้างสรรค์
สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการสื่อสารทางสังคมและนำไปสู่ค่านิยมใหม่
ของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่สังคม
สุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

.....

จากผู้พยายามควบคุมธรรมชาติ จึงเปลี่ยนมาเป็นผู้เรียนรู้ เข้าใจ
และยอมรับในความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ

จากผู้ชาย จึงเปลี่ยนมาเป็นผู้ให้

จากมุ่งค้ากำไรสูงสุด จึงเปลี่ยนมาเป็นการพึ่งพาบนรากฐานของ
ความหวังยึดต่อชีวิตและสังคม

จากที่เคยทำงานเพื่อเงินและการถือตัวไปสู่สถานภาพที่ (คิดว่า) สูงขึ้น
จึงเปลี่ยนมาเป็นที่สนใจต่อเพื่อนมนุษย์และผู้ด้อยโอกาสในสังคม เคารพกัน
ในฐานะเพื่อนมนุษย์

.....

เมื่อการเปลี่ยนแปลงนำพาผู้คนให้คืนกลับมาสู่การเป็น “มนุษย์ที่มี
หัวใจของความเป็นมนุษย์” อีกครั้ง “เรื่องราวดีดี” มากมายที่กระจายตัวเกิดขึ้น
ณ มุมเล็กมุมน้อย ทั่วไทย ทั่วโลก จึงเริ่มปรากฏขึ้น

เรื่องราวดีดีส่วนหนึ่งจะนำมาเก็บไว้ใน “ธนาคารข้อมูลเรื่องราว
ดีดีแห่งชาติ” ซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ของสาธารณะเพื่อให้เกิดการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในวงกว้าง เป็นการสร้างเสริมกำลังใจให้แก่ผู้คนที่มุ่งมั่น
ในการสร้าง “สังคมที่ต้องการ” และที่สำคัญ เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนอีก
กลุ่มหนึ่งที่กำลังมุ่งมั่นในสิ่งเดียวกัน

เมื่ออ่าน “เรื่องราวดีดี” ในหนังสือเล่มนี้จบลง คุณอาจค้นพบว่า...

ท้ายที่สุดแล้ว สุดท้ายของการเปลี่ยนแปลง จะนำพาผู้คนกลับคืน
สู่ธรรมชาติ

สู่การมองเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งด้วยหัวใจ

อันเป็นหัวใจที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์

และเป็นความหมายที่แท้จริงของการพัฒนา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ

เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

สารบัญ

บทที่ 1	ช่วยกันดีกว่านั่งดูอยู่เฉยๆ	17
บทที่ 2	ทุกข์ บนความไม่เท่าเทียม	25
บทที่ 3	ไม่จําาน คนทำนาบนหลังคน	31
	เกษตรพันธสัญญา ดึงแมงเม่าบินเข้ากองไฟ	33
	ระดมความคิด รวมกันเรารอด	38
	เครือข่ายเพื่อแรงงานนอกระบบ	41
บทที่ 4	ป้าลัย “ยะเพื่อพี่น้องเฮา”	45

บทที่ 5	นักวิชาการ ผู้ไม่เห็นอกว่าชาวบ้าน	49
บทที่ 6	อสม.ใจสู้	55
	ความภาคภูมิใจทำงานเป็นทีม	59
บทที่ 7	ดูแลคนงานเหมือนคนในบ้าน	63
	สวัสดิ์จ้าว ยะงานอะหยัง	69
	คนเก็บขยะ...ให้และรับ	73
บทที่ 8	อย่าลืมแบ่งปัน ทุกคนทำได้	75

“**ป**ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภ ทรัพย์ และเกียรติยศจะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์”

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

บนทางสองแพร่ง ของความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ตัวเอง และส่วนรวม ป่านวลจะนึกถึงคำพระราชดำรัสและพระรูปของสมเด็จพระราชบิดาที่แขวนอยู่ข้างฝาบ้าน และเลือกที่จะทำเพื่อส่วนรวม รวมทั้งเมื่อเห็นคนอื่นทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ก็จะพลอยมีความสุข และอยากส่งเสริมให้เขาทำประโยชน์ให้มากขึ้น

ในวัย 72 ปี สำหรับผู้สูงวัยส่วนใหญ่ เป็นช่วงเวลาที่พักจากการทำงานหนัก รักษาดูแลสุขภาพ เพื่อเฝ้าดูการเติบโตและความก้าวหน้าของลูกหลานที่อยู่รายล้อมให้ยาวนาน แต่ในวันนี้ อาจารย์นวลจันทร์ โททา

หรือป่านวล กลับเลือกใช้เวลาส่วนหนึ่งอุทิศตนเป็นอาสาสมัครวุฒิสภา ธนาคารสมองของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ และทำงานด้านแรงงานนอกระบบ โดยเป็นที่ปรึกษาให้แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ

ป่านวลลงลุยทำงานกับคนเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เกษตรกรปลูกอ้อย คนค้ายขยะ คนรับจ้างเย็บผ้า คนทอผ้า คนทำดอกไม้จัน มอเตอร์ไซค์รับจ้าง หาบเร่แผงลอย ฯลฯ ทั้งหมดคือส่วนหนึ่งของผู้คนในกลุ่มอาชีพที่มีคำนิยามว่า “แรงงานนอกระบบ” ซึ่งมีจำนวนมากถึง 60% ของแรงงานทั้งหมดของประเทศ คิดเป็นตัวเลขประชากรไทยในส่วนนี้สูงถึง 23 ล้านคน

เมื่อมีหลายคำถามว่า

ทำไมป่านวลต้องมาช่วยแรงงาน? ป่ามาช่วยทำอะไร?
ทำงานกับแรงงานแล้วเห็นปัญหาอะไร?

บ้านวลอายุเยอะมาทำงานทำไม?
ช่วยแรงงานได้อะไร ค่าตอบแทนก็ไม่รับ เหนื่อยก็เหนื่อย บ้านวล
ไปเที่ยวเมืองนอกดีกว่าไหม?

ชุลย

หลายคำถามที่ระดมถามรอคำอธิบาย บ้านวลเพียงหัวเราะเบาๆ
ยิ้มรับ หยิบหนังสือบนเส้นทางชีวิต เล่ม 3 ของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี
ซึ่งเป็นหนังสือรวบรวมบทความที่ นพ.ประเวศ เขียนไว้ในนิตยสารหมอชาวบ้าน
วางลงตรงหน้า บอกว่า “ในหนังสือเล่มนี้มีคำตอบ!” ❁

บทที่ 1

ช่วยกันดีกว่านี่ดูอยู่เฉย ๆ

เมื่อเปิดหนังสือที่อาจารย์นวลจันทร์ค้นกระดาษแผ่นบางๆ ไว้
“เป็นจดหมายที่ป่าเคยเขียนถึงอาจารย์ประเวศ วะสี อ่านจบแล้ว
ค่อยมาคุยกัน” ไล่สายตาตามเนื้อความ อาจารย์ประเวศเกริ่นนำว่า...

อาจารย์นวลจันทร์ โพธา

เมื่อ 2-3 วัน ได้รับจดหมาย จากอาจารย์นวลจันทร์ โพธา พร้อมทั้ง ส่งเช็คมาให้ด้วย 35,000 บาท อาจารย์ นวลจันทร์ไม่ใช่คนร่ำรวยอะไร เป็นเงิน ที่ได้จากการเขียนสื่อสอนภาษาไทย ให้เด็กมุสลิม แต่ด้วยความทนไม่ไหว ที่ได้พบเห็นความทุกข์ยากของ เพื่อนมนุษย์ จึงต้องการทำอะไรบางอย่าง ที่ช่วยเหลือบ่อยๆ ครั้ง ไม่เชื่อว่า คนไทยมีความทุกข์ยากแสนสาหัส จึงขออนุญาตอาจารย์นวลจันทร์ลง พิมพ์จดหมายไว้ในที่นี้ด้วย

สำนักงานศึกษาธิการเขต 8

อำเภอเมือง เชียงใหม่ 50000

12 ตุลาคม 2533

กราบคุณหมอมือที่เคารพที่สุด

เมื่อ 2 เดือนที่แล้ว ไปราชการที่จังหวัดเชียงราย ระหว่างทาง (ใกล้ๆ ทางเข้าโครงการพระราชดำริ ห้วยฮ่องไคร้) เห็นคนสะพานข้าม เดินอยู่ข้างถนน ก็บอกอ้อมซึ่งขับรถไปให้ว่า “อีตาคนนั้นจะไปไหน

รับไปด้วยจะดีไหม” อ้อมก็จอตรถถามว่า “จะไปไหน รถคันนี้จะไปเชียงราย ไปด้วยกันก็ได้” แกตอบว่า “จะไปวังน้อย”

บอกแกว่าต้องเดินอีกไกลกว่าจะถึงวังน้อย ขึ้นรถไปด้วยกัน แล้วไปต่อที่เชียงรายก็แล้วกัน แกก็ลงลานขึ้นรถมา กลับตัวเหม็นจนต้อง เปิดหน้าต่างรถทุกบาน เาน้ำให้ดื่ม แล้วถามว่ากินข้าวแล้วรึยัง แกตอบว่า “ยัง” ก็เลยจอตรถให้เงินลงไปกินข้าวที่แม่ชะจาน

ระหว่างทางสอบถามได้ความว่า เป็นคนชุมพร ไปรับจ้างทำงาน กับกรมทางหลวง วันหนึ่งรถคว่ำชนหัก ไปรักษาตัวที่โคราช เพิ่งออกจาก โรงพยาบาล โบกธรรทุกจะไปวังน้อยเพราะมีญาติอยู่ที่นั่น กลับชุมพร ก็ไม่มีอะไร พายุเกย์หอบไปหมดแล้ว

ไปถึงทางเข้าจังหวัดเชียงราย เห็นรถ บขส.จะไปกรุงเทพฯ สวนมา ก็โบกให้จอด คนรถบอกว่าเป็นเที่ยวสุดท้าย (เวลา 6 โมงเย็น) ก็เอาเงินให้ แกไปจำนวนหนึ่งเกินค่ารถ (คนรถบอกว่างวังน้อย 170 บาท) หนอยหนึ่ง ให้พ้อมีค่าข้าวบ้าง

เมื่ออาทิตย์สุดท้ายของเดือนที่แล้ว ไปราชการ (อีกตามเคย) ที่ต่างจังหวัด ดิ้นขึ้นมากี่ไปตลาดเพื่อซื้อกับข้าวถุงตักบาตร มีคุณยายอายุ คงประมาณ 80 ปี เรียกให้ซื้อมะอึก ตอบแกว่า “พักอยู่โรงแรมไม่ได้ทำ กับข้าวกินเองหรือกยาย” เมื่อเดินจากแกมาได้หน่อยหนึ่ง จุกคิดว่าใน กระบุงแกยังมีของเต็ม (เป็นใบกะเพราและผักบั้งไทย ซึ่งยายคงจะเก็บจาก ท้องร่องข้างถนน) แสดงว่าแกยังขายอะไรไม่ได้ หรือขายได้น้อย จึงมี เหลือมาก ก็เลยย้อนกลับไปถามว่า “มะอึกหมदनั้ยายขายเท่าไร”

“2 บาท”

“ยายเอาใส่ถุงหมดยี่สิบเลย” แล้วก็ให้เงินแกไป 20 บาท แกน้ำตาไหลยกมือไหว้ แสดงว่าเงิน 20 บาท คงมีความหมายสำหรับแกมาก ก็ล้างกระเป๋เอาเงินซึ่งมีอีก 20 บาท ให้แกไปหมด แกเลยร้องไห้เลย

ตลอดชีวิตที่ผ่านมาได้พบเห็นความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์มากมาย ต้องต่อสู้ ตื่นนอน อดอยาก มีบ่อยเหลือเกินที่เกือบตกคนข้างถนน ขึ้นรถ ถ้ามได้ใจความว่ามีระยะทางที่จะต้องเดินอีก 300 กว่ากิโลเมตร หลังจากเดินมาแล้วร่วม 200 กิโลเมตร ตอนไปทำงานอยู่สูงเนิน พบเด็กหนุ่มเดินอยู่ปากทางเข้าสูงเนิน ถ้ามว่าจะไปไหน “ไปอุดรฯ”

“เดินมาจากไหน”

“จากกรุงเทพฯ”

“ไปกรุงเทพฯ ทำไม”

“ไปทำงานทำ” ต้องเอาขึ้นรถไปส่งโคราช ให้ค่ารถไปอุดรฯ

ตอนทำงานอยู่ลพบุรี วันหนึ่งมีคนแกมาเป็นลมอยู่หลังสำนักงาน ช่วยกันพยาบาลจนหาย ถ้ามว่า “จะไปไหน”

“จะไปอุดรฯ”

“นครพนมโน่นนะเธอ”

“ครับ” แกจะบวชหลาน เลยไปตามหาลูกซึ่งทำงานอยู่นครสวรรค์ ไม่พบลูก มีเงินค่ารถกลับจากนครสวรรค์ถึงลพบุรี คนรถไล่ลง แกเลยเดินไปศาลากลางเพื่อขอเงินค่ารถจากประชาสงเคราะห์ (แกงพอดู)

ประชาสงเคราะห์บอกว่า “ช่วยไม่ได้” ก็ออกเดินแล้วมาเป็นลม อยู่หลังสำนักงาน ก็ต้องเอาไปส่ง บขส. ซื้อตั๋วให้ไปลงสระบุรี แล้วให้เงินขึ้นรถไปท่าอุดรฯ

วันหนึ่งไม่สบายจะไปโรงพยาบาลพระพุทธบาท ระหว่างทาง อ้อมถามว่า “คนแก่นอนอยู่ได้ตั้งไม่จะรับไหม”

“ถ้ามก่อนขีว่าแกจะไปไหน” ถ้ามได้ความว่าจะไปร้านขายยา ที่ตลาดธารเกษม เลยถามว่าทำไมไม่ไปโรงพยาบาล “มีเงินน้อย” ก็อาสาจ่ายค่ายาให้ แล้วพาไปโรงพยาบาลพระพุทธบาทด้วยกัน

ขาหลับพอถึงบ้านคุณยายไม่ยอมลง ร้องให้พูดว่า “ยายจะไปอยู่กับหนู” ต้องปลอบกันอยู่นานกว่าจะลงจากรถ

ครั้งหนึ่งไปร้อยเอ็ด (หลายปีมาแล้ว) ผ่านอำเภोजตุรัส อ้อมหันมาถามว่า ผู้หญิงยืนอ้อมลูกอยู่ข้างทางรับไปไหม เมื่อรับขึ้นมาแล้วถามว่า “จะไปไหน” แกว่าลูกแกท้องร่วง (เด็กน้อยอายุราวๆ 4 เดือน) แกจะพาไปร้านหมอ ถ้ามว่าทำไมไม่ไปโรงพยาบาล แกว่า “เมื่อวานไปแล้วไม่หาย” ก็พาไปร้านหมอในอำเภोजตุรัส ที่คลินิกมีเด็กผู้หญิงทำทางเพ็งจะจบ ม.3 เอสเต็ท (หูฟัง) จั๊มหิน่าจัมหลังเด็ก 3-4 ที แล้วลากเอาเข็มมาฉีดยา ถ้ามว่า “ยาอะไร” แกว่า “กาน้ำมายชิน” ฟังแล้วแทบลมจับ วิงวายน่าแกว่า “หมอไปทำงานโรงพยาบาล” เลยแหงนดูประกาศนียบัตรที่ใส่กรอบไว้ข้างฝา เป็นประกาศนียบัตรแสดงว่าจบสาธารณสุข

ทำให้คิดถึงชีวิตคนอื่นเป็นอันมากที่ตกอยู่ในความไม่รู้ และเป็นเหยื่อของคนเลวทราม ขณะนี้ก็พยายามทำสื่อฝึกให้ครูและเด็กรู้จักอ่าน รู้จักคิด (หาความรู้ด้วยการหาอ่านเอง แทนการรอฟังจากครูบอก ซึ่งมีทั้งผิดและถูก) และฝึกจริยธรรมให้เห็นความทุกข์ของผู้อื่นบ้าง

ก็ดีใจที่สื่อการเรียน ป.1- ป.6 ที่ทุ่มเททำเมื่อตอนอยู่โครงการ RIT มีคนของ สปช.เอาไปใช้ในโรงเรียนเล็กๆ บ้านนอก สื่อระดับมัธยมยังคงระงับกำล้าบออยู่ เอาไปใช้ในโรงเรียนมัธยมขนาดเล็กบ้านนอกบ้าง ทั้งกองอยู่แถวกรมฯก็ยังพอมิ ก็ยังดีที่อธิบดีโกวิท พยายามทำการศึกษาให้เป็นการศึกษาเพื่อชีวิตให้รู้จักคิดลงมือทำ เด็กพอจะหายเซ็งจากการท่องจำอะไรต่ออะไรบ้าง พอจบแล้วก็ไม่มีอะไรเหลือ นอกจากความเบื่อบ้างที่เรารู้ คือไม่มีมีฉันทะที่จะเรียนรู้อย่างที่คุณหมอนั้นแหละ

ผลของการศึกษาแบบท่องจำก็คือ คนพึ่งตนเองไม่ได้ เห็นแก่ตัว ทำชั่วได้อย่างหน้าด้านๆ

คนที่เก็บตกข้างถนน เอาขึ้นรถไปด้วยนั้นมีสารพัดทุกปี ส่วนใหญ่เป็นชายวัยรุ่นถึงกลางคน

คนเหล่านี้มีความทุกข์อันเกิดจากการขาดปัจจัย 4

แต่มีอีกพวกหนึ่ง มีบ้านใหญ่โต มีกินเหลือเฟือ มีผ้านุ่ง 3-4 ตู มีเงินมากมาย แต่มีความทุกข์ เพราะเป็นทาสของความมอยาก ความโลภ ไม่สามารถหักห้ามตัวเองไม่ให้อยากได้ อยากมีเงินมากขึ้น อยากได้ชื่อเสียง

ได้เป็นอธิบดีก็อยากเป็นปลัดกระทรวง มีสามี่-ภรรยาอยู่แล้ว ก็ไปมีชู้ แยกชิงสามี่-ภรรยาของคนอื่นอย่างหน้าด้าน เห็นแก่ตัว เลยตคนรักทั้งเป็น

เช็ดที่ส่งมานี้เป็นเงินที่ได้จากการเขียนสื่อสอนภาษาไทยให้แก่เด็กมุสลิม เมื่อได้เงินมาก็คิดว่าจะถวายเป็นราชสักการะแด่พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชบิดาผู้ซึ่งสอนให้ถือประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นที่หนึ่ง

ตอนแรกจะส่งให้หมอชาวบ้านอย่างที่เคยทำมาแล้วบ้าง แต่มาคิดว่าถ้าส่งให้คุณหมอซึ่งทำงานให้สังคมอยู่หลายด้านอาจจะจัดสรรเงินได้ถูกที่ ถ้าเห็นว่าควรให้หมอชาวบ้านทั้งหมดก็ให้ไปเลย แต่ถ้าเห็นว่า มีงานอื่นที่จำเป็น และยังมีขาดเงินอยู่ คุณหมอก็แบ่งให้แล้วแต่จะเห็นสมควร จุดประสงค์ในการให้ก็เพื่อฝึกตนเองให้รู้จักเสียสละเป็นอันดับแรก และต้องการให้คนไทยพึ่งตนเองได้เป็นอีกจุดประสงค์หนึ่ง

ทราบด้วยความเครียดว่ารัฐบาลยอมให้อเมริกาส่งบุหรี่ปมาขายคนไทยได้ จะเอาเงินนี้ใช้ในการรณรงค์ให้คนเลิกบุหรี่ปก็ได้ (เพราะถ้าเราไม่สูบบุหรี่ก็ขายไม่ได้จริงไหมคะ) อาจจะต้องหาเงินให้มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์หลายๆ เพื่อจะมีความคิดดีๆ ผลิตสื่อชักชวนให้คนเลิกสูบบุหรี่ป

ขอให้คุณหมอและครอบครัวมีความสุข

ด้วยความเคารพที่สุด

(ลงชื่อ) นवलจันทร์ โททา

จดหมายฉบับนี้บอกอะไรหลายอย่าง สิ่งหนึ่งก็คือ เมืองไทยยังมี
คนอีกมาก ที่มีความสามารถและมีโอกาสดีๆ ในชีวิต ควรที่จะช่วยเหลือกัน
เกื้อหนุนคนด้อยโอกาสที่มีอยู่มากมาย อาจารย์นวนลจันทร์มองว่าถึงแม้
ตัวเองเป็นเพียงข้าราชการเกษียณอายุเพียงคนเล็กๆ คนหนึ่ง แต่อยาก
ให้สังคมดีขึ้น แทนที่จะบ่น ด่า หรือรอให้ใครมาจัดการ ทางที่ดีกว่าคือ
ถ้าใครยังมีแรง มีสติปัญญา ก็ลุกขึ้นมาช่วยกันแทนที่จะนั่งดูอยู่เฉยๆ
ยังก่อประโยชน์ให้กับแผ่นดินเมืองเกิด

“การที่เราเห็นคนคนหนึ่งมีความทุกข์ยาก และเห็นคนคนหนึ่ง
ไปช่วยอุ้มเขาขึ้นมา ก็เป็นความสุข ป้าเห็นแล้วชื่นใจ ในสังคมนี้ยังมี
ความงามที่มนุษย์จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยอมเสียสละตัวเอง เงินทอง
ทรัพย์สิน เป็นการสนองบูชาพระเจ้าอยู่หัว เป็นการทำให้การจงรักภักดี
เพราะพระองค์อยากให้ประชาชนของท่านมีความสุข” ❀

บทที่ 2

ทุกข์ บนความไม่เท่าเทียม

๒ คยมี่ฝรั่งมาถามในหลวงว่า ทำไมท่านต้องทรงงานหนัก
และนำพระราชทรัพย์ของพระองค์มาทุ่มลงไปมากมาย
ในหลวงตอบเป็นภาษาอังกฤษว่า “OUR LOSS IS OUR GAIN”

บ้านวลเห็นว่า “การที่เราสูญเสียบางอย่างไป ทำให้เราได้รับ บางอย่างกลับคืนมา จึงเป็นสิ่งที่เราต้องคำนึงตามรอยพระยุคลบาท เมื่อช่วยชาวบ้าน เขาจะผลิตสิ่งที่ดี และในที่สุดสิ่งนั้นก็กลับมาหาพวกเรา เหมือนบอกว่ายิ่งให้เหมือนกับยิ่งได้ คนที่มีฐานะสูงกว่าทางเศรษฐกิจ ควรไปช่วยคนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ จะเป็นแรงช่วยเสริม สิ่งที่น่าภูมิใจ ที่สุด คือการเห็นการเอาเปรียบ โดยเฉพาะคนมียศ ตำแหน่งหน้าที่ เอาสิ่งเหล่านี้เอาเปรียบคนด้อยกว่า

“ส่วนตัวข้าพยายมาทำทุกอย่างที่คิดว่าช่วยได้ สังคมตอนนี้ ขาดแคลนมาก เชื่อว่าเป็นเพราะกระแสของทุนนิยม คนยกย่องคนมีเงิน ให้ความสำคัญในตำแหน่งที่สูงกว่า สังเกตเห็นว่าลูกน้องที่จนกว่าต้องหา ของขวัญให้เจ้านายที่เงินเดือนเยอะกว่าและรวยกว่า ข้าคิดว่ามันไม่เป็นธรรม ในสมัยที่ทำงานเป็นหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ ภาคเหนือ จะส่งลูกน้อง ห้ามเอาของขวัญมาให้ ซึ่งข้าเงินเดือนมากกว่า และโดย สภาพความเป็นจริง เราต้องให้เขา ไม่ว่าจะปีใหม่ วันเกิด ลูกน้องจะไม่เอา ของขวัญมาให้ คนที่ทำงานด้วยกันจะรู้ถ้ามีใครทำอย่างนั้นจะ ‘ถูกดู’”

สำหรับคนที่เสียเปรียบในสังคม รวมถึงแรงงานนอกระบบนั้น บ้านวลจันทร์คิดว่า “มนุษย์เราถึงแม้ว่าจะคิดอย่างไร แต่ฐานมันเป็นลบบ อย่างที่พูดว่า คนบางคนเกิดมามีเงินที่สูง แต่คนบางคนเกิดมาติดลบ 10 ลบ 100 เพราะครอบครัวมีหนี้สินรุงรัง และสภาพการที่เกิดมาอยู่บนจุดนั้น ทำให้คนไม่เท่ากัน การที่จะก้าวไปเคียงบ่าเคียงไหล่กับคนอื่น มีช่องว่าง ที่เว้นห่างมาก

“เรามาดูแล้ว ถึงเขามีการศึกษาแต่ไปไม่ถึงจุดที่เขาจะไปถึง เพราะเขาติดลบมาตลอด เมื่อเขาจะเรียนมัธยมก็ไม่ได้เรียน มหาวิทยาลัย ก็ยังไม่ได้เรียน การที่เขามีความรู้แค่ประถม เป็นการบังคับให้เขาต้องอยู่ ตรงนี้แหละ จะไปอีกไม่ได้แล้ว ถ้าใครเข้าโรงเรียนก็ได้ความรู้ แต่ถ้าใคร ไม่มีสตางค์ หรือไม่เข้าโรงเรียนจะไม่มีโอกาสที่จะไปช่วยเขา

“เมื่อเขาจำเป็นต้องอยู่ในสภาพที่เป็นอยู่ เราจะลงไปช่วยให้เขา ดีขึ้น พยายามสอนให้เขาคิด ให้มีความรู้ ช่วยตนเองได้ เป็นการให้ความรู้ ว่าสิ่งไหนที่ควรละเว้น และสิ่งไหนที่ต้องทำในการปกป้องตัวเอง รู้จัก ประเมินอาชีพที่ทำอยู่มีความเสี่ยงอะไร ควรระวังความเสี่ยงนั้น และควร ต้องดูแลตัวเองอย่างไร

“แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบที่ข้าช่วยทำงาน อยู่ ได้ร่วมมือกับกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ที่จัดบริการ ด้านสุขภาพ และร่วมสร้างความเข้าใจว่า สาธารณสุขต้องตระหนักถึง สาเหตุของความเจ็บป่วย ซึ่งจะช่วยชาวบ้านจากความทุกข์ยากได้เยอะ เช่น ชาวบ้านรับปลูกพืช ก่อนที่เขาจะนำเมล็ดพืชไปปลูก ต้องนำเมล็ดพืชมาคลุก ยากันรา พวกเขาแพ้ยานั้น หมอให้ยาแก้คันและยาป้องกันผื่น แต่ชาวบ้าน ก็กลับมาเป็นอีก เพราะวันรุ่งขึ้นชาวบ้านคลุกยากันรา แต่ถ้าหมอถามว่า ชาวบ้านทำอะไรถึงเกิดอาการคัน ถ้าหมอหาสาเหตุได้ และสอนให้ชาวบ้าน ใส่ถุงมือ ดังนั้นหมอไม่ต้องจ่ายยา ชาวบ้านไม่เจ็บป่วย รัฐไม่ต้องเสีย งบประมาณ

“มีตัวอย่างจากแรงงานภาคอีสานชื่อมานิตย์ เล่าว่ามีน้องสาว
อยู่อำเภอคลองหลวง เป็นโรคปวดหลังมานาน จึงไปหาหมอที่มีความรู้
เรื่องอาชีวอนามัย คุณหมอบอก เจ็บป่วยอย่างนี้ไม่ต้องกินยา แต่ต้องไป
ออกกำลังกายทำท่าทางอย่างนี้ อย่างนั้น ปรากฏว่าหายจากโรคโดยไม่ต้อง
กินยา

“แผนงานฯจึงเห็นความจำเป็นที่ต้องประสานงานกับกระทรวง
สาธารณสุข อบรมอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ที่อยู่ใกล้ชิดชาวบ้าน
ให้ทำงานเชิงรุก เพื่อทำหน้าที่ป้องกัน ประเมินความเสี่ยงให้ความรู้กับ
แรงงานไม่ให้เจ็บป่วย ปรับบริการเชิงรับแบบเป็นกันเอง เข้าอกเข้าใจ
ระหว่าง อสม. ถามชาวบ้านว่ามีอาชีพอะไร อสม.มีความรู้ที่สามารถจะโยง
กับการเจ็บป่วยได้ หรือการเจ็บป่วยเกิดจากอาชีพหรือเปล่า อาจจะต้องสอน
ชาวบ้าน เช่น ถ้ามีฝุ่นปิดจมูกนะ พัดลมที่มีฝุ่นต้องเป่าออกไปข้างนอก
หรือทำฉากกัน เราต้องพยายามสร้างความเข้าใจให้คนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ
กับสาธารณสุขส่งเสริมสุขภาพและลดความเจ็บป่วยให้น้อยลง”

การสนับสนุนทางการเงินที่รัฐหรือหน่วยงานราชการเข้าไป
สนับสนุนให้กับแรงงานนอกระบบในบางส่วนเป็นนยาบรรเทาได้ชั่วคราว
การเข้าถึงสิทธิที่พึงควรได้ในฐานะที่แรงงานเป็นหน่วยผลิตที่เพิ่มอัตรา
ตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ผู้ใช้แรงงาน 23 ล้านคน
เหล่านั้น กลับไม่ได้รับสิทธิในการดูแลรักษาพยาบาล ไม่มีสวัสดิการ
คุ้มครองยามแก่ชรา หรือเจ็บป่วยจากการทำงาน เหมือนกับแรงงาน
ในระบบ เมื่อมีช่องทางที่ปานกลางจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยลดช่องว่าง
และให้ความรู้ไว้ว่า “ในฐานะของแรงงาน ชาวบ้านมีสิทธิอะไร” ร่วมกันปรับ

ความคิดในการทำงานให้ไปในทิศทางเดียวกันระหว่างนักวิชาการในภูมิภาค
กระทรวงสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เกิดรูปธรรมในการดูแล
แรงงานอย่างจริงจัง และไม่ใช้ความฝันที่จับต้องไม่ได้อีกต่อไป

บทที่ 3

ไม่จำนน คนทำบาบเป็นหลัก

สังคมที่เปลี่ยนจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบระบบทุนนิยม
เงินทองและผลกำไรอันสูงสุด เข้ามารุกคืบวิถีชีวิต เส้นแบ่งระหว่าง
นายจ้าง ลูกจ้าง ผู้รับจ้าง ผู้รับช่วง ถูกกำหนดขีดเส้นตามระบบอุตสาหกรรม
มีทั้งผู้ได้เปรียบ ผู้เสียเปรียบที่ยอมจำนนก้มหน้าแบกรับหนี้ธนาคาร
จากการกู้เพื่อผืนตนเองจากเกษตรกรรมตา เป็นผู้ประกอบการ ในฐานะ
เบี้ยล่าง เมื่อรู้สึกตัวว่าเป็นแมลงเม่าบินเข้ากองไฟ ก็ถอนตัวไม่ทันเสียแล้ว
เครื่องจักรเข้ามาแทนที่แรงงานคน วัวควายกลายเป็นสัตว์เลี้ยงไว้ดูเล่น
สำหรับชานาชาวไร่ อาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิมต้องเปลี่ยนเป็นเกษตร
เชิงเดี่ยว หมู ไก่ เป็ดที่เลี้ยงในเล้า ในสุ่ม เป็นรูปแบบที่ล้ำหลัง เทียบไม่ได้
กับการอยู่รวมกันเป็นร้อยๆ พันๆ ตัวในโรงเรือน

อำนาจการซื้ออาหารของชาติ ตกอยู่ในกำมือของบริษัทไม่กี่แห่งที่นับนิ้วได้ และการลดความเสี่ยงในการแบกรับภาระต้นทุนการผลิตของบรรดาโรงงาน ทำให้เกิดการกระจายงานไปยังแรงงานในชนบทเป็นทางออกสำหรับความไม่แน่นอนของยอดกำลังการผลิต แนวโน้มสาวฉันหนาทตามโรงงานที่เคยเป็นแรงงานในระบบมีโอกาสสูงที่จะผันตนเองเป็น “คนตกงาน” หรือแรงงานนอกระบบที่กลับคืนถิ่นที่อยู่ เพราะการปิดตัวของโรงงานในภาวะเศรษฐกิจของประเทศทรุด

บ้านพลเล่ตัวอย่างของความทุกข์ยากของแรงงานที่ถูกเอาเปรียบเวลาที่ไปชุมนุมเพื่อให้ความรู้กับชาวบ้านว่า

“ชาวบ้านถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างที่กระจายงานให้แรงงานที่รับงานไปทำที่บ้าน สังเกตพฤติกรรมของนายจ้าง เขาจะหอบเอาของมาแล้วมาโยนให้ลูกจ้าง เย็บตัวละ 4 บาท ชาวบ้านไม่มีอำนาจการต่อรองใดๆ ชาวบ้านต้องก้มหน้าก้มตาเย็บ เคยถามว่าวันหนึ่งเย็บได้กี่ตัว คุณค่าจ้างกับจำนวนตัว ไม่ถึงค่าแรงขั้นต่ำ

“ป่าไปซื้ออำเภอโนนทัน จังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านได้เงิน 60 บาท จากการทำดอกกุหลาบ ผูกเป็นช่อ เมื่อรวมค่าแรงที่ทำงานตั้งแต่เช้ามีดจนเที่ยงคืน หารแล้วชั่วโมงละ 50-60 สตางค์ แต่ชาวบ้านไม่เคยเอามາหารเลย ชั่วโมงละ 2 สลึง ป่าไปคิดเลขให้ฟัง คนหัวเราะกันทั้งหมู่บ้าน เขาไม่เคยนึกว่าต่ำขนาดนั้น แต่ไม่มีทางเลือก ไม่ทำก็ไม่มียาได้ ไม่มีจะกิน

“กลุ่มที่หุดหู่มากที่สุดคือกลุ่มเกษตรกรพันธสัญญา พอป่าเอาสัญญาที่บริษัทให้มาดูแล้ว 11 ที่หรือ 10 ที่บอกความไม่เป็นธรรม และยังมีที่ไม่อยู่ในสัญญา เริ่มจากบริษัทรับจ้างเป็นโบรกเกอร์ โบรกเกอร์มาจ้างชาวบ้านตรงนั้นมีความไม่เป็นธรรมอีก เช่น ในสัญญาจะบอกว่านายจ้างจะให้เปลี่ยนกระบวนการผลิตต้องตามในตัวสัญญา เราอาจไม่เห็นความโหดร้ายเท่าไร เกษตรกรไม่รู้นายจ้างให้เปลี่ยนอะไร ชาวบ้านเลี้ยงไก่ได้กี่รุ่น ขายยังไม่ทันได้เงินอะไรเลย บริษัทก็ให้เปลี่ยนวิธีการเลี้ยง เช่น ชาวบ้านต้องซื้อพัคลมเป่าน้ำ ให้เกิดไอน้ำให้ไปเป่าอยู่ในโรงไก่ บริษัทบังคับให้ชาวบ้านต้องซื้อ ถ้าชาวบ้านไม่ซื้อ ไม่เปลี่ยนเทคโนโลยี เขาจะไม่ส่งลูกไก่ให้เลี้ยง ชาวบ้านจะอย่างไรในเมื่อไปกู้ธนาคาร เป็นหนี้ อยู่เป็นล้าน ก็ต้องซื้อ เพราะฉะนั้นดูสัญญาไม่โหดร้าย แต่ในทางปฏิบัติมันโหดร้าย”

เกษตรกรพันธสัญญา ถึงแบงก์บ้านเขากองไฟ

หลากหลายตัวอย่างสัญญาดูแล้วอาจจะธรรมดาสำหรับคนทั่วไป แต่สำหรับเกษตรกรที่ตกลงร่วมหัวจมท้าย เข้ามาในธุรกิจแล้ว หมายถึงการฝากปากท้องของตนเองและครอบครัวไว้กับข้อพันธะเสียแล้ว มีข้อค้นพบจากการนำเสนอของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในเวทีพบปะนักวิชาการ นักกฎหมาย เกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน หลายองค์กร บอกลักษณะของ “สัญญาที่ไม่เป็นธรรม” ที่พบในระบบ

เกษตรกรพันธสัญญาส่วนใหญ่จะ เป็นข้อตกลงที่มีฝ่ายผู้รับซื้อผลผลิต หรือผู้ประกอบการได้เปรียบอีกฝ่ายเกินสมควร, ไม่มีข้อตกลงในเรื่องสำคัญ เช่น บัญชีการผลิต กระบวนการผลิต วิธีการตรวจวัดคุณภาพของผลผลิต มาตรฐานการพิจารณาคุณภาพของผลผลิต ค่าตอบแทน การบอกเลิก สัญญา และไม่มีข้อตกลงเพื่อยอมรับการเสี่ยงภัยร่วมกัน เกษตรกร จำนวนมากยังไม่เคยเห็นเงื่อนไขในสัญญาด้วยซ้ำ และมีจำนวนไม่น้อย ที่เป็นการตกลงแต่อาจาระหว่างเกษตรกรเป็นผู้ผลิต และผู้ประกอบการ เป็นผู้รับซื้อผลผลิต หากถามถึงปริมาณเกษตรกรเท่าไรที่ตกอยู่ในสภาพ แผลงเม่าบินเข้ากองไฟ มักพบว่าเป็นขนาดครัวเรือน และขนาดกลาง ที่ตกอยู่กับวังวนปัญหาหนี้สิน การผลิตที่ไม่คุ้มกับดอกเบี้ยเงินกู้ ขาดทุน ซ้ำแล้วซ้ำอีก

ปีานวลให้ข้อมูลเสริมอีกว่า “บริษัทอ้างว่าให้ปัจจัยการผลิต ทุกอย่างชาวบ้านไม่ได้ลงทุน เช่น เวลาเอาลูกไก่ลูกเป็ดให้ชาวบ้านเลี้ยง บริษัทจะมหาหุ้มนำชุมชน อย่างผู้ใหญ่บ้าน และแต่งตั้งเป็นตัวแทนพูดคุยกับ ชาวบ้านถึงผลกำไรที่จะได้รับ ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำจะคอยสอดส่องผู้เลี้ยง ไม่ให้ไปซื้อปัจจัยการผลิตที่อื่น สมมุติว่าราคาปุ๋ยเขาจะตั้งราคา 50 บาท ก็ได้ ถึงแม้ว่าในตลาดราคา 30 บาท ชาวบ้านจะไปซื้อปุ๋ยจากตลาดไม่ได้ จะมีคนที่บริษัทจ้างมาหามออย่าซื้อของที่อื่นมาใช้ ทั้งอาหารสัตว์หรือปุ๋ย ถ้าเกษตรกรไปซื้อของที่อื่น บริษัทจะชู้ไม่ส่งไก่มาให้เลี้ยง ไม่ส่งปลา มาไม่ส่งพันธุ์ข้าวโพดมาให้ปลูก โดยบริษัทให้ผู้ใหญ่บ้าน 5 เปอร์เซนต์ จากการที่ชาวบ้านซื้อของจากบริษัท บริษัทสามารถกำหนดราคาหรือ บอกให้เปลี่ยนแปลงได้ ในสัญญายังมีที่เอาเปรียบอีกมาก”

ตัวอย่างข้อความที่มีลักษณะเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในระบบ เกษตรพันธสัญญา เช่น กำหนดให้ผู้รับจ้าง (เกษตรกร) ซื้อวัตถุดิบจาก ผู้ว่าจ้าง (ผู้ประกอบการ) โดยไม่ทราบราคาที่แน่นอน “ให้ผู้เลี้ยง (เกษตรกร) ซื้ออาหารปลาจากทางร้าน (ผู้รับจ้าง) ตามราคาและจำนวนที่ทางร้านแจ้ง ให้ทราบในแต่ละรุ่น”

ให้สิทธิผู้ว่าจ้าง (ผู้ประกอบการ) หักค่าตอบแทนและเลิกสัญญา เพียงฝ่ายเดียว “ในกรณีที่ผู้รับจ้างกระทำผิดสัญญาข้อใดข้อหนึ่ง...ผู้ว่าจ้าง มีสิทธิตัดค่าจ้างตามความเหมาะสมหรือบอกเลิกสัญญาได้ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิ ผู้ว่าจ้างที่จะเรียกร้องค่าเสียหายได้อีก”

เรียกให้ชำระค่าปรับแม้ในกรณีที่มิได้เกิดจากการกระทำผิด ของผู้รับจ้าง (เกษตรกร) “ในกรณีเกิดโรคระบาด หรือเกิดเหตุอื่นที่ผิดปกติ จนเป็นเหตุให้สุกรตาย ผู้รับจ้างจะต้องชำระค่าปรับตามจำนวนที่ขาด ในราคาตลาดและรับผิดชอบทั้งคตี่แพ่งและคตี่อาญา”

กำหนดให้ผู้รับจ้าง (เกษตรกร) รับความเสี่ยงแต่ฝ่ายเดียว “ในกรณีที่ มีการใช้แหล่งน้ำสาธารณะเป็นที่เลี้ยงปลาและเกิดความเสียหายไม่ว่าจะ ด้วยเหตุใดๆ ก็ตาม ผู้เลี้ยง (เกษตรกร) ตกงรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว”

ให้ผู้รับจ้าง (เกษตรกร) ตกลงยอมรับหลักเกณฑ์ที่ผู้ว่าจ้าง (ผู้ประกอบการ) กำหนดขึ้นภายหลังทำสัญญา “ผู้เลี้ยงสุกรต้องทำการเลี้ยง สุกรตามมาตรฐาน ตามเกณฑ์ที่บริษัทกำหนด รวมถึงหลักเกณฑ์ที่จะได้มี การเพิ่มเติมภายหลัง และเมื่อได้กำหนดขึ้นเป็นประการใดแล้วให้ถือเป็น ส่วนหนึ่งของสัญญาด้วย”

“สิ่งที่เลวร้ายมากขึ้น เมื่อนายทุนเอาเปรียบชาวบ้าน เอาเปรียบราคาการผลิต และกดราคาผลผลิตกลับมา เช่น ข้าวโพด หน่อไม้ฝรั่ง เนื้อ หมู เนื้อปลา คนจ้างบอกว่าเขามีขนาด มาตรฐาน ชาวบ้านไม่มีวิธีได้เตียงใดๆ ถ้าคนจ้างบอกว่าไม่ได้ขนาด ไม่มาตรฐาน ในสัญญาไม่มี การระบุว่า ผลผลิตต้องยาวเท่านั้น หมูต้องอ้วนเท่านั้น หรือในกรณีผู้เลี้ยง ต้องรับผิดชอบค่าลูกไก่ อาหารที่เลี้ยง เมื่อเกิดไข้หวัดนก บริษัทไม่มีส่วน ร่วมในการเฉลี่ยความทุกข์ ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะได้ค่าตอบแทนชดเชย จากรัฐก็ไม่คุ้มค่าชดเชยที่ต่ำกว่าค่าลูกไก่และค่าอาหาร

“นอกจากนี้ ลูกไก่ที่ง่อยเปลี้ยเสียขา ก็ไม่มีสิทธิบอกว่าฉันไม่เอา ชาวบ้านที่อยู่จังหวัดสิงห์บุรี ติดต่อกรมปศุสัตว์ไปตรวจลูกไก่ แล้วให้ปศุสัตว์ เป็นคนบอกบริษัทว่า ลูกไก่มันไม่โต เลี้ยงไป 40 วัน ก็ตัวเท่านี้ ซึ่งจะมี ข้าราชการน้อยมากที่ช่วยชาวบ้าน เพราะข้าราชการรับเงินจากบริษัท

“ป้าว่าเป็นเรื่องสังเวชใจ ที่มนุษย์ที่พยายามดิ้นรนเลี้ยงลูก เลี้ยงเมีย เลี้ยงตัวเอง ทำไมมนุษย์ด้วยกันจึงไปเอาเปรียบสารพัดไม่ว่า เขาต้องทนทุกข์ทรมานแค่ไหนในการที่เขาต้องไปกู้เงินมา ในขณะที่ เลี้ยงไก่เลี้ยงหมู ต้องระวังไม่ได้หลับไม่ได้นอน กลัวว่าผิดเงื่อนไขกับบริษัท เครียดทั้งใจและเหนื่อยทั้งกาย ถ้าเป็นเรา ทนไม่ได้ คิดว่าต้องทำอะไร ที่ทำให้เขาดีขึ้น”

เวทีการแลกเปลี่ยนปัญหาของกลุ่มแรงงานนอกระบบ มีบ่อยครั้ง ที่มีเสียงร่ำไห้จากเกษตรกรที่มีหนี้สินท่วมหัว ขาดทุนจากการรับช่วงต่อ ในการเลี้ยงสัตว์และปลูกพืช ยังโดนמרสุ่มของภัยพิบัติทางธรรมชาติน้ำท่วม

ซ้ำเติม ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวจะละลายหายไปกับกระแสน้ำในพริบตา จะเลิกทำ ก็ไม่มีเงินคืนหนี้

ผู้สูญเสียบอบช้ำจากระบบเกษตรพันธสัญญา ส่วนใหญ่มีการ ผลิตแบบครัวเรือน และขนาดกลาง ส่วนในระดับการผลิตขนาดใหญ่ เงินลงทุนหนาจะไม่ได้อะไรได้ยืนเสียงและล้มรสชาติของความบาดเจ็บ เท่ากลุ่มขนาดเล็ก จึงมีข่าวว่า เกษตรกรภาคอีสานผูกคอตาย ทนไม่ไหวกับการเอาเปรียบราคาซื้อทำให้เกษตรกรมีรายได้จากอัตราแลกเปลี่ยนหมูกับ อาหารสัตว์ของบริษัท แต่กิโลกรัมละ 1.30 บาท ตัวหนึ่งได้เงินแค่ 130 บาท ในขณะที่เนื้อหมูในท้องตลาดราคา กิโลกรัมละ 120 บาท บริษัทจ้าง เลี้ยงได้เงินไป 12,000 บาทต่อตัว สัดส่วนราคาหลายคนที่หลายคนอยากตะโกนถาม ดังๆ เกษตรกรได้รับมีแบ่งแค่ 2.5 % เท่านั้นเองหรือ

ขณะที่กลุ่มปลูกพืชเกิดโรคในระบบทางเดินหายใจจากการใช้ สารเคมี กลุ่มเลี้ยงปลาถูกเกลียดชังจากเพื่อนบ้านที่เห็นว่าสร้างน้ำเสีย จากการเลี้ยงปลา การขาดตลาดระบายสินค้าการเกษตรจำนวนมาก ที่เหลือจากการคัดจากบริษัทว่าจ้าง ฯลฯ ปัญหาความล้มละลายทางอาชีพ วนเวียนในอ่างความทุกข์ ความรู้สึกปวดใจ เศร้าหดหู่ ผิดหวัง หลงผิด งงววย สับสน ฯลฯ หาทงออกไม่เจอ เกิดอะไรกับเกษตรกรไทย เพราะ ในข่าวที่ผ่านหน้าจอโทรทัศน์ บอกว่าเมืองไทย แหล่งอาหารโลก ประเทศ ไหนที่สามารถเป็นแหล่งผลิตได้ อนาคตจะมีความได้เปรียบในเวทีตลาดโลก ในความจริงบนความเศร้าของเกษตรกร

แต่เมื่อมีวิกฤติย่อมมีโอกาส

ระดมความคิด รวมกันเรารอด

พี่น้องแรงงานเริ่มรวมกลุ่มกันมากขึ้น ใครปลูกอ้อย, หน่อไม้ฝรั่ง, ข้าวโพดฝักอ่อน หันหน้าเจอกัน ใครเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา จับเข้าคุยกัน กลุ่มรับงานไปทำที่บ้าน กลุ่มทำน้ำตาลโตนด ทำปุ๋ยอินทรีย์ แรงงานคู้ยขะ ฟี่ๆ มอเตอร์ไซด์ ป้าที่หาบเร่แผงลอย รวมกลุ่มกัน แลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้ในการแก้ไขปัญหาอาชีพที่เจอ แนวทางที่เป็นไปได้ เราต้องอยู่ด้วยกันเพื่อสร้างเครือข่ายในกลุ่มอาชีพ อย่างน้อยการรวมกันเพื่อแก้ไขปัญหา ยังดีกว่าคิดคนเดียว หัวเดียวกระเทียมลีบ บางกลุ่มอาชีพเกิดการแลกเปลี่ยนค้ำระหว่างกลุ่ม กลุ่มปลูกพืชชื้อปุ๋ย หรือชื้อซีหมู ชื้อไก่จากกลุ่มเลี้ยงสัตว์ เพื่อลดต้นทุนการผลิตจากการชื้อปุ๋ยเคมีที่มีราคาถีบตัวสูง บางกลุ่มตั้งวงหาความเป็นไปได้ที่จะเข้าถึงแหล่งทุนของท้องถิ่น รวมกันชื้อสินค้าอุปโภค บริโภค ตั้งกองทุนสวัสดิการ กลุ่มอาชีพ ฯลฯ

ทุกคนรู้ว่า วันนี้ หากรวมกัน เรารอด ความเข้มแข็งในการรวมคนรวมอาชีพ เพื่อจัดการให้แรงงานมีตัวตนทางกฎหมาย จดทะเบียนกลุ่มเป็นนิติบุคคล ทำให้แรงงานมีช่องทางในการเข้าถึง

แหล่งทุน ได้รับอัตราดอกเบี้ยพิเศษ เพื่อนำมาเป็นทุนหมุนเวียน ชื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์ ร่วมกันในกลุ่ม หรือการระดมเงินออมระหว่างกลุ่มอาชีพให้มากขึ้น เพื่อสร้างกองทุนให้ความยั่งยืน ซึ่งบางกลุ่มได้รับการสมทบกองทุนสวัสดิการจากการช่วยเหลือขององค์กรปกครองท้องถิ่น

“ป้าพยายามให้เขาคิดว่าเขาจะลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ รวมตัวกันขายของหรือ รวมตัวกันชื้อ ในกลุ่มทำงานด้วยกัน ลดค่าใช้จ่าย ขวดหนึ่งคน 30 บาท, 5 ขวด 28 บาท, 100 ขวด 20 บาท ต้องรวมชื้อ รวมผลิตรวมกันขาย รวมตัวกันได้ จะไม่ต้องถูกกดราคาสินค้า

“ที่ตำบลสทิงพระ จังหวัดสงขลา ชาวบ้านอยากจะมีเงินทุนชื้อน้ำตาลโตนดของสมาชิกในชุมชนผลิตน้ำตาล ถ้ากลุ่มสามารถชื้อน้ำตาลของสมาชิกในชุมชนได้หมด กลุ่มจะสามารถขายในราคา 30 บาทได้ แต่ถ้ากลุ่มไม่สามารถชื้อน้ำตาลทั้งหมดได้ จะมีคนกลางซึ่งไม่จ้อที่จะชื้อน้ำตาลจากรายย่อย เขาจะไปกดราคา ดังนั้นเมื่อสมาชิกรายย่อยผลิตน้ำตาลมาแล้ว ก็ต้องขาย เพราะต้องเอาเงินเลี้ยงครอบครัวและลูก

“อีกวิธีหนึ่งที่ชาวบ้านพยายามทำอยู่ การรวมกันตั้งกองทุนสวัสดิการ เมื่อเงินกองกลางอยู่จะไปช่วยเหลือสมาชิกให้มีเงินจ่ายแล้วเอาสินค้ามาไว้ที่กองกลาง แต่มันได้ผลน้อยมาก เพราะว่ามีมนุษย์กิเลส อย่างที่เชียงใหม่ขาย 30 บาท คนกลางไปชื้อคนอื่นอีก ชื้อ 25 บาท ชาวบ้านร้อนเงินก็ต้องขาย ที่บ้านธิ จังหวัดลำพูน เอาเสือมาให้เย็บตัวละ 4 บาท ถ้าต่อรอง 5 บาท ก็ไม่ต้องเย็บ เขาเอาไปให้บ้านอื่นเย็บ

กองทุนสวัสดิการที่พยายามตั้งขึ้น จะเข้ามาช่วยเรื่องความมั่นคงของอาชีพมากขึ้น ซึ่งอยู่ในช่วงที่ยังตั้งไข่ก่ตัวให้เป็นรูปเป็นร่างที่ชัดเจน”

การพัฒนาสวัสดิการของแรงงาน ให้ได้รับความเห็นชอบร่วมกันในท้องถิ่นจึงเริ่มต้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ตรงกับความต้องการของพี่น้องแรงงาน จึงจำเป็นต้องใช้องค์ความรู้ในหลากหลายมิติ ทั้งการพัฒนาอาชีพ ความปลอดภัยในการทำงาน การบริหารจัดการกองทุนให้ยั่งยืนฯ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ที่แรงงานจะสามารถจ่ายเงินสมทบ แนวทางแก้ไขที่ให้กองทุนยืนอยู่ได้ในชุมชน บวกกับต้องมีการพัฒนางานวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อปลดล็อกกระเปาะ กฎหมาย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และทันต่่วงที่กับสถานการณ์ที่แรงงานนอกระบบเผชิญอยู่

ในที่ประชุมนักวิชาการ ตัวแทนแรงงาน นักกฎหมาย นักพัฒนาองค์กรเอกชน กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลง คิด ถกเถียง แลกเปลี่ยน ทำอย่างไรที่นำประเด็นสิทธิเท่าเทียม ชงเรื่องสวัสดิการแรงงานนอกระบบ ผลักดันระบบความปลอดภัยในการทำงาน แก่ปมเกษตรพันธสัญญา ฯลฯ

กองทุนสนับสนุนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นผู้สนับสนุนทุนให้จัดทำแผนงานคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ โดยปีานวลเข้ามาช่วยเป็นที่ปรึกษาตั้งแต่ปี 2547 ระยะที่ 1 เวลา 3 ปี และต่อเนื่องถึงในระยะที่ 2 ใน ปี 2551-52 ปีานวลเล่าว่า “แผนงานนี้มี อรพิน วิมลภูษิต

เป็นผู้จัดการแผนงานฯ เพื่อให้แรงงานนอกระบบ มีสวัสดิการสังคมได้รับสิทธิอันพึงมีพึงได้ ในฐานะที่เป็นแรงงาน ซึ่งเป็นการทำงานที่ยาก การที่จะไปช่วยคนด้อยโอกาส มักหาพวกไม่ค่อยได้ เหตุผลเพราะว่าทำได้ไม่ได้หน้า หรือได้เงินมากมาย ฉะนั้นอรพิน ต้องต่อสู้กับการหาทีมงานที่เข้าใจแรงงานอย่างลึกซึ้งไม่ค่อยได้ ตัวเองเลยเหนื่อยทำงานหนักมาก เขาทำงานอาทิตย์ละ 20 วัน ทำงานทั้งวันทั้งคืน สุขภาพเสีย ผอมลง เสียสละเวลาส่วนตัวมากมาย ไม่มีเวลาใกล้ชิดลูกชายที่กำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่น ถึงเวลากินไม่ได้กิน ถึงเวลานอนไม่ได้นอน”

เครือข่ายเพื่อแรงงานนอกระบบ

ทีมงานทำงานในพื้นที่ตัวอย่าง ระดมนักวิชาการ รวบรวมผู้นำแรงงาน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครชุมชน และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการสร้าง สิทธิ สวัสดิการ สุขภาพ เพื่อนำไปปรับเป็นนโยบายในระดับท้องถิ่นและการวิจัยข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพี่น้องแรงงานทั้งเรื่องประกันสังคม เกษตรพันธสัญญา กฎหมายแรงงาน เพื่อปลดล็อกกระเปาะข้อบังคับที่เป็นกำแพงกัน และเอื้อประโยชน์ให้กับพี่น้องแรงงานทั่วประเทศ มองหาช่องทางที่จะส่งข้อเสนอเข้าถึงมือหน่วยงาน หรือตัวแทนของรัฐที่สามารถผลักดันข้อเสนอของแรงงานนอกระบบได้อย่างรวดเร็ว

การเข้ามาเป็นที่ปรึกษาแผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ ป้านวลยอมรับว่าเป็นเรื่องไม่ง่าย ที่จะพลิกโครงสร้างชีวิตของชาวบ้านให้กลับมาลืมตาอ้าปากในเวลาอันรวดเร็ว อาศัยเพียงจิตใจที่ถือเอาประโยชน์ของชาวบ้านเป็นตัวตั้ง และยึดคำของพระราชบิดาเป็นกำลังใจอยู่ตลอดเวลา

“ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภ ทรัพย์ และเกียรติยศจะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์”

การทำงานช่วยแรงงานต่อสู้ขัดแย้งกับผลประโยชน์ของนายทุนใหญ่ ที่ยึดคติ ฟันกำไรสูงสุด ความเอารอดเอาเปรียบ ประสบความยากลำบากในการเข้าไปขอความร่วมมือจากองค์กรรัฐ ที่บางครั้งปฏิเสธไม่เกี่ยวกับหน้าที่ตนเอง หรือการร่วมทำงานกับนักวิชาการที่ติดกับงานวิจัย ที่ไม่ตอบสนองกับความต้องการของแรงงาน ฯลฯ ท่ามกลางแรงต้านมากมายเหล่านี้ ป้านวลยังมีเพื่อนร่วมทางมีจิตอาสา ช่วยแรงงานด้วยความจริงใจที่สัมผัสได้ เวทีการทำงานจึงไม่มีการเลือกข้าง เพราะเวทีนี้ไม่มีวันแมนโชว์ (NO ONE MAN SHOW)

ป้านวลว่า “มนุษย์ต้องการการยอมรับ ป้าจะเอาเรื่องของเขามาเล่าให้คนอื่นฟัง ยกย่องชมเชยเขา เอาการกระทำของเขาไปเขียนถึงไปประกาศ ไม่ว่าจะเห็นการกระทำใดๆ จะประกาศเกียรติคุณยกย่องคนที่ทำดี คนเล็กคนน้อยที่ทำดี เพราะว่าคนทำดีอาจยังไม่มีการกำลังใจ

ในการทำดีเท่าไร แต่ถ้าทำดีมีคนอื่นยกย่อง จะทำให้คนมีกำลังใจอยากทำดีเพิ่มขึ้น

“การสร้างคนทำดีเราต้องสร้างความคาดหวังให้เขา ในสมัยเป็นเด็ก พ่อแม่จะบอกว่าลูกผมเป็นเก่ง ลูกผมเป็นคนดี ชยัน ฉะนั้นป้าจะขยันอ่านหนังสือ เพราะพ่อไปบอกชาวบ้านว่าเราเก่ง จะกลัวพ่อเสียหน้า ฉะนั้น เราจึงสอบได้ที่หนึ่ง พยายามเรียนทุกอย่างที่ทำได้ เพราะเป็นความคาดหวังจากคนที่ใกล้ชิดและเคารพรัก ฉะนั้นถ้าสังคมไม่ว่าเขาเป็นคนสูงหรือคนต่ำ ถ้าเขาได้รับการยกย่องเกียรติคุณจะเป็นแรงเสริมให้คนทำดี

“ขณะนี้เราไม่ค่อยทำกัน สังคมมีแต่เอาคนชั่วมาประจาน ถ้าไม่ประจาน เปลี่ยนเอาคนดีมายกย่อง มากกว่าจะประจานความชั่ว มีการยกย่อง เชิดชู มีการให้รางวัล เหมือนคนได้รางวัลแมกไซไซ จะเป็นแรงเสริม ให้ทุกคนรู้ว่าสังคมคาดหวัง ถ้าพ่อแม่ไม่ตำลูกว่าเป็นคนเลว ลูกเป็นคนดี พ่อแม่ต้องทำตัวเป็นคนดีด้วย ซึ่งน่าจะดีคนดีมากขึ้น คนเราจะพยายามทำตามที่สังคมคาดหวัง จะไม่ทำตัวให้ตกต่า น่าจะช่วยเหลือ ฉะนั้นถ้าอยากช่วยเหลือคนอื่น คงไม่รอให้รวยล้นฟ้าหรือตอนแก่ๆ ค่อยทำ อยากทำดีไม่ต้องเดี๋ยวก่อน มีโอกาสรีบทำในชาตินี้ อย่ารอชาติหน้า”

ป้านวลเล่าว่า งานช่วยเหลือแรงงานนอกระบบทำให้ได้พบเจอคนที่เห็นแก่ส่วนรวมมากมาย มีทั้งชาวบ้านที่อยากให้แรงงานในท้องถิ่น

และสังคมยุติกันดี มีผู้ประกอบการที่ดูแลลูกจ้างด้วยจิตเอื้ออารี อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ช่วยแรงงานในชุมชนให้ดูแลสุขภาพ และให้ความรู้เรื่องโรคที่เกิดจากการทำงาน นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยที่กระโดดลงคลุกกับปัญหาชาวบ้านอย่างจริงใจและจริงจัง

ตัวอย่างคนดี ๆ ที่ไม่รอผลโหวตทาง SMS เหล่านี้ เป็นหัวข้อสำคัญที่ปานวลอยากจะทำเชิญมาฟังรายละเอียดใกล้ๆ ถ้าพร้อมแล้ว ล้อมวงเข้ามา! ❁

บทที่ 4

ป้าลัย “ยะเพื่อพี่น้องเฮา”

ดิวงเดือน คำไชย ป้าลัยของพี่น้องแรงงาน เป็นชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ป้าลัยทำงานจักสานไม้ไผ่มาเป็นเวลานาน และมักจะเข้าร่วมเวทีการแลกเปลี่ยนการพัฒนามากกว่า 10-20 ปีมาแล้ว การจบการศึกษาในระดับประถม 4 ไม่ได้เป็นอุปสรรคที่จะขัดขวางให้ป้าลัยคิดจะช่วยเหลือแรงงานพี่น้องในชุมชน

ป้าลัย

การอุ้ข้อๆ ของป้าลัยมักมี มุมมองหลายอย่างที่น่าไม่ถึง “เฮาอย่า ใจอ่อน ที่จะยืนบนหลักการ การทำงาน ให้มันพันๆ โดยยังบู้ยะไปแล้ว ได้อะหยังพ่อง

“อุ้กันให้เห็นทางร่วมกันก่อน ยะอาหยังได้ผลกับพี่น้องเฮามากที่สุด”

การต่อสู้ของป้าลัย ที่จะให้ สังคมรู้จักคุณค่าของแรงงานนอกระบบ แรงงานที่ปิดทองหลังพระหรือแรงงาน

ที่หนุนอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของอัตราการเติบโตในระบบเศรษฐกิจ ของประเทศ ป้าลัยเริ่มต้นจากการเข้าร่วมการอบรมธุรกิจอุตสาหกรรม ในครัวเรือน เพื่อบุกเบิกการทำตลาดให้กับชาวบ้าน จึงมีโอกาสรวมกลุ่ม ขายสินค้า พัฒนาทักษะอาชีพ และเรียนรู้เรื่องสิทธิของแรงงานที่พึงมี พึ่งได้ ป้าลัยเป็นผู้นำในกลุ่มชาวบ้านมาโดยตลอด และจุดที่เป็นแรงขับเคลื่อน ให้ป้าลัยเป็นปากเสียงแทนพี่น้องแรงงาน เพราะประสบการณ์จากตา ที่โดนไอรระเหยจากสารเคมี พุ่มสีในการต้มย้อมไม้ไผ่ที่เตรียมจักสาน เป็นที่รองงานเป็นชุด ภัยร้ายจากสีสันทึ่สวยงาม พิษของสารเคมี ค่อยๆ สะสมขึ้น จนตามีอาการพรั่มิว อย่างไม่ทันตั้งตัว ถ้าป้าลัยไปหาหมอเข้า ไปเพียงเดือนเดียว ตาทั้งสองข้างต้องมีตสนิท ทำให้ป้าลัยลุกขึ้นมาต่อสู้ ในเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน

ป้าลัยยังเป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มเครือข่ายแรงงานภาคเหนือ ซึ่งต้อง เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปหารัฐมนตรีกระทรวงแรงงานที่คิดว่าจะช่วยพี่น้อง แรงงานนอกระบบได้ เพื่อยื่นข้อเสนอและพูดคุยเจรจาต่อรองด้วยคำเมือง ที่แฝงด้วยความตั้งใจและพยายามให้พี่น้องแรงงานเกิดการรวมกลุ่ม จนบางครั้งตัวเองไม่สบาย ล้มป่วย จนถึงขั้นเส้นเลือดในสมองแตก มีความ เสี่ยงที่จะเป็นอัมพาต ด้วยวัยที่ล่วงเลยมาถึง 50 กว่าปีปลายๆ เดินเหิน ไม่ค่อยสะดวกในการขึ้นรถเมล์ จะพยายามขึ้นล่องกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ ด้วยความทุข์ยาก บางทีก็ต้องใช้เงินส่วนตัวในการประสานงานติดต่อ คนที่จะขอความช่วยเหลือส่วนใหญ่เป็นราชการ ที่ไม่ช่วยไม่มีใครว่า ป้าลัยยังคงช่วยงานมูลนิธิพัฒนาแรงงานและอาชีพ ช่วยเหลือแรงงาน มาหลายสิบปี

เมื่อมีโอกาสที่จะพัฒนาแรงงานให้มาร่วมกันทำงาน ป้าลัย พยายามหาทุน เพื่อเป็นงบประมาณพัฒนาตัวแทนของแรงงานนอกระบบ ให้มีความเข้มแข็ง ติดต่อบริษัทแรงงานระหว่างชาติ International labor organization (ILO) มูลนิธิพัฒนาแรงงานและอาชีพ (Homenet Thailand) ขอโครงการช่วยเหลือสนับสนุนให้แรงงานนอกระบบ ฝึกพัฒนาอาชีพ การตลาด พัฒนาเครือข่ายเกิดการรวมตัว ให้ความรู้ ตัวเองมีสิทธิอะไร ตัวเองมีความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจอย่างไร

เมื่อก่อนป้าลัยจะทำงานร่วมกับมูลนิธิพัฒนาแรงงานฯ ซึ่งมีการ เชื่อมต่อเครือข่ายแรงงาน ต่อมาได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ป้าลัยคาดหวังที่อยากให้แรงงานรู้จักสิทธิ ที่จะคุ้มครองตัวเอง

ทุกคนรู้ตัวเป็นแรงงาน รู้ตัวเองเป็นใคร

ป้าลัยยกตัวอย่างปัญหาพี่น้องให้ฟังว่า “หลังจากการรวมกลุ่ม และมีปัญหาเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน คนทอผ้าที่บ้านตาล หายใจไม่ออก ป้าคุยกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจนเป็นเป็นเรื่องนโยบาย ของจังหวัด ป้าเป็นหนึ่งในทีมผลักดันให้มีบัตรทองของแรงงานนอกระบบ เราไปให้ความรู้เรื่องหลักประกันสุขภาพ แต่ก่อนไม่มีใครยอมรับ กระทั่งขย ไม่เชื่อป้า หลายคนหลายกระทรวงเชื่อว่าป้าพูดไม่รู้เรื่อง พุดมา 15 ปี จนเขายอมรับได้ แต่ก่อนมีป้าคนเดียวคุยเรื่องสิทธิแรงงาน นอกระบบ จะทำอย่างไรให้เขายอมรับว่า แรงงานนอกระบบมีจริง แต่ตอนนี้ มีคนที่สนใจและสืบทอดเจตนาธรรมมากขึ้น”

ความภาคภูมิใจป้าลัยคงไม่ใช่ประกาศเกียรติคุณ หรือการได้ สายสะพายถ้วยรางวัล ในการทำงานเพื่อคนอื่น แต่เป็นความตั้งใจที่ ป้าลัยอยากให้ท้องถิ่นหันมามุ่งความสนใจกับสวัสดิการของชุมชน สร้าง แรงจูงใจ หาหนทางที่ทำอย่างไร ให้คุณภาพชีวิตแรงงานดีขึ้น “ถ้าสามารถสร้างความเข้าใจกับองค์กรปกครองท้องถิ่นในเรื่องสวัสดิการ ชุมชนให้เห็นผล เพราะเป็นสวัสดิการที่ใกล้ชิดชาวบ้าน ยิ่งยืนเอื้อกับ ชาวบ้านมากกว่าประกันสังคมที่เกิดขึ้นยาก

“เป็นบุญอย่างหนึ่งอยากทำให้สำเร็จ เพื่อลูกหลาน”

บทที่ 5

นักวิชาการ ผู้ไม่เหนือกว่าชาวบ้าน

นักวิชาการที่เห็นใจแรงงาน คนที่ทุ่มเทเสียสละมีน้อย นักวิชา การที่ป้านวนลอยอยากยกย่อง คือ ผศ. ดร.แสงอรุณ อิศระมาลัย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อาจารย์ลงมาร่วม สร้างความคิดกับแรงงาน ไม่ใช่ให้ชาวบ้านคิดว่าควรมีใครไปช่วยเขา สิ่งชัดเจนอาจารย์ต้องการให้ชาวบ้านยืนได้ด้วยตนเองไม่ใช่ให้คนอื่น มาช่วย อาจารย์พยายามที่จะให้แรงงานเห็นช่องทางที่สามารถไปรับความ ช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบล หรือหน่วยงานไหนในพื้นที่ โดยการให้ความรู้ ฝึกชาวบ้านช่วยตัวเอง ทั้งที่อาจารย์ไม่ใช่คนจนที่จะมา ต่อสู้ร่วมกับคนจน

บ้านวลสะทอนภาพของอาจารย์แสงอรุณว่า “อาจารย์แสงจะเริ่มจากความสามารถที่ชาวบ้านเป็นอยู่ จะไม่หวังว่ามันต้องเท่านี้เท่าโน้น เขาใจเย็นพร้อมที่ให้ชาวบ้านมั่นใจจากจุดที่เป็นอยู่ ไม่ผลักให้ชาวบ้านไม่เป็นตัวของตัวเอง ทำให้ชาวบ้านมั่นใจ

“อาจารย์แสงอรุณไม่แสดงตัวเองเป็นคนที่อยู่เหนือชาวบ้าน ไม่วางอำนาจ เข้าใจความต้องการของแรงงาน วิธีการมุ่งที่จะให้แรงงานต่อสู้เพื่อตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้ผู้นำ นักวิชาการบางคนจะทำให้ทุกอย่าง ทั้งขอทุน ทำกิจกรรม อาจารย์จะสอนชาวบ้านให้ขอทุน ด้วยความสามารถของตนเอง ให้เขามีศักดิ์ศรีพึ่งตนเอง”

การมีจิตอาสาจะสะท้อนในงานที่ทำ อาจารย์เสียเวลาเดินทาง ลงพื้นที่ชุมชน ไม่มีผลประโยชน์มากมาย ส่วนใหญ่ทำงานช่วยแรงงาน ยังไม่เบิกค่าตอบแทน เอาจบประมาณจัดสรรให้กับนักวิจัยที่ร่วมทีมทำงาน ก่อน

“อาจารย์แสงมีอะไรจะให้ได้จะให้ทันที ไม่เรียกร้องเหมือนนักวิชาการคนอื่น ซึ่งส่วนใหญ่เรียกร้องค่าตัวสูง ฉันมีศักดิ์ศรี ฉันมียศตำแหน่งทางวิชาการ สิ่งที่ประทับใจมาก เวลาอาจารย์คุยกับชาวบ้าน จะเคารพชาวบ้าน ไม่แสดงว่ารู้มากกว่าชาวบ้าน เก่งกว่าชาวบ้าน อยู่เหนือกว่าชาวบ้าน”

ป้าคิดว่านี่คือจุดเด่น ที่แสดงถึงความจริงใจ ถ้าอาจารย์ทำงานไม่ได้ จะเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมือนกันเข้าทำงานแทน อย่างคุณสนธยา ที่ทำงานเหมือนอาจารย์แสง ปฏิบัติตัวเท่ากับชาวบ้าน ลดความเป็นตัวตน มีความตั้งใจ มีความสามารถ ลงไปทำงานเอง มีคนที่คิดอย่างเดียวกัน

ในการทำงาน สิ่งสะท้อนถึงความตั้งใจที่จะทำให้แรงงานนอกระบบมีความรู้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อยอดให้กับชุมชนอื่นๆ อาจารย์ตั้งใจตั้งศูนย์แรงงานนอกระบบภาคใต้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้นำในท้องถิ่น ในการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ การเสริมสร้างศักยภาพผู้นำ เมืองค์ความรู้ที่เป็นกลไกในการพัฒนาแรงงานร่วมกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ให้เข้าถึงสิทธิอันพึงมีพึงได้ บวกกับความสนใจของอาจารย์ในเรื่องของแรงงานอุตสาหกรรมเป็นทุนเดิม ทำให้มีฐานคิดและปรับความรู้มาใช้ในการทำงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ อาจารย์แสงอรุณ ได้ให้มุมมองเกี่ยวกับงานที่ทำและสิ่งที่คาดหวังที่อยากจะเห็นว่า

“กลุ่มแรงงานควรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสิทธิและสวัสดิการทางสังคม เท่าเทียมกับที่แรงงานควรได้ มีความมั่นคงสามารถผลักดันระบบการประกันให้รัฐสนับสนุนหรืออยู่ในระบบการมีส่วนร่วม อยากรู้ว่าแรงงานสามารถทำงานอย่างมีความรู้ความเข้าใจ จัดการสภาพการทำงานอย่างมีคุณภาพ โดยอาศัยฝ่ายสนับสนุนในพื้นที่จาก อบต., เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย, นักวิชาการ เพื่อจัดความรู้และให้บริการสุขภาพ

“แรงงานต้องมีรายได้สม่ำเสมอ และไม่ถูกเอาเปรียบ มีสุขภาพอนามัยจากการปฏิบัติงาน รู้เรื่องการพิทักษ์สิทธิเรียกร้องในสิ่งที่เขายังไม่ได้จากการทำงาน เรียนรู้ว่ามีกฎหมายคุ้มครอง ถึงแม้ว่ากลไกในการดูแลการคุ้มครองยังไม่ไปถึงเพราะเขายังไม่ได้ใช้”

งานวิชาการที่อาจารย์รับผิดชอบในการจัดการความรู้ ตั้งแต่กระบวนการจัดทำนโยบายสาธารณะในพื้นที่ เช่น แรงงานรับรู้จะจัดทำนโยบายสาธารณะสุขภาพเรื่องใด พื้นที่ที่มีความตั้งใจว่าจะมีการทำสวัสดิการในระดับพื้นที่ ฝ่ายวิชาการจะสังเคราะห์กระบวนการเกิดนโยบายสาธารณะ

ซึ่งต้องมีขั้นตอนการปรับปรุง ช่วยแรงงานตั้งเป้าหมายที่เกิดขึ้น ในบทบาทของนักวิชาการต้องเข้าไปจัดการสนับสนุนหารูปแบบ ทางเลือกให้แรงงานทั้งในแนวรุกและตั้งรับ เพื่อดูแลรักษา การสร้างเสริมสุขภาพ ตั้งแต่สร้างฐานข้อมูลและเทคนิคการให้ความรู้

การลงพื้นที่ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา อาจารย์แสงคาดหวัง ที่เห็นในกลุ่มแรงงาน มีกลไกนำเสนอนโยบายสาธารณะของท้องถิ่น ในด้านสุขภาพ มีความปลอดภัยในการทำงาน และการสร้างกลไก การจัดการบริการสุขภาพปฐมภูมิ นำการเปลี่ยนแปลงให้ทุกฝ่ายเดินแนวทาง มุ่งสู่เป้าหมายร่วมกัน การเกิดกระบวนการใน 3 เรื่องหลัก ทั้งการทำนโยบาย สาธารณะในท้องถิ่น การจัดการบริการขั้นปฐมภูมิ ความปลอดภัยในการทำงาน แรงงานต้องถอดบทเรียนออกมาให้ได้ ว่ากว่าจะถึงเป้าหมาย มีกลไกอะไร มีการขับเคลื่อนอย่างไร ขั้นตอนดังกล่าว เกิดเป็นรูปแบบที่มีปัจจัยที่เรียนรู้ เรื่องใด ที่จะเป็นแบบอย่างให้ที่อื่นได้

อาจารย์เล่าถึงการทำงานร่วมกับชาวบ้านว่า “*อบต.ที่สังขละดีมาก มีการเปิดห้องประชุมให้ใช้บ่อยมาก จน อบต.กลายเป็นที่ประชุมของชาวบ้าน รองนายกเป็นหัวหน้าในการทำงาน และได้รับความร่วมมือ หลายอย่างจาก อบต. ส่วนกลุ่มแรงงานตาลโตนดมีความเป็นธรรมชาติ กำลังรวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็ง เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยมีความตั้งใจ ทำงานสูง”*

อาจารย์แสงอรุณเล่าให้ฟังถึงการทำงานว่า เป้าหมายการทำงาน จะไปได้ตลอดรอดฝั่ง อยู่ที่การทำงานเป็นทีม ต้องมีการรวมตัวทำงาน ที่เข้มแข็ง มีการแลกเปลี่ยนเพื่อเป้าหมายในการเกิดผลประโยชน์ มีกิจกรรม ทำงานร่วมกัน กลุ่มทำงานต้องให้ความสำคัญในการทำงานเป็นทีม เช่น ไม้หนึ่งจะมีสำนักงานป้องกันและคุ้มครองโรค (สคร.) ทำงานผ่านเจ้าหน้าที่

สถานีอนามัย ให้การดูแลเรื่องสุขภาพและความปลอดภัย, องค์กรบริหาร ตำบลในพื้นที่เป็นไม้สอง ในการเป็นผู้จัดหาทรัพยากรในพื้นที่ ฝ่ายวิชาการ จะเป็นไม้สาม ในการสนับสนุนด้านวิชาการ แรงงานต้องรวมตัวกันเพื่อ แลกเปลี่ยนเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ของตนเอง สร้างกติกาของกลุ่ม แรงงานและมีส่วนร่วม กับ อบต. ต้องการอะไร แรงงานมีสิทธิต่อรองว่า พื้นที่อยากได้อะไรบ้าง

การผลักดันนโยบายสาธารณะ แรงงานต้องร้องขอให้ฝ่ายต่างๆ เข้าไปสนับสนุน เมื่อออกไปข้างนอกชุมชน แรงงานต้องสามารถแสดง ความต้องการต่อรัฐ และเมื่อมีกิจกรรมในระดับพื้นที่ แรงงานต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะของท้องถิ่น รุกมาที่ อบต.ว่าแผน สุขภาพในระดับตำบลเป็นอย่างไร เขาจะเข้าไปมีสิทธิมีเสียงให้ได้ รุกมาที่ สคร.และสถานีอนามัย ว่ารูปแบบการบริการที่ได้เป็นอย่างไร รุกมาที่ฝ่าย วิชาการ สร้างองค์ความรู้และช่วยเขาในด้านใดบ้าง

การสวมบทบาททั้งนักวิชาการและนักวิจัย อาจารย์แสงอรุณ มีมุมมองถึงความสำคัญที่ต้องทำวิจัยที่เกาะติดกับพื้นที่ สิ่งที่นักวิชาการคิด ต้องมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ การคิดงานและสรุปว่า “ใช่” อาจจะ “ไม่ใช่” เมื่อมีการปฏิบัติจริง ต้องเอาความต้องการของชาวบ้านเป็นตัวตั้ง

“งานวิจัยที่ดี อาจเหมือนรถที่ทรงประสิทธิภาพสูง มีโมเดลที่ทันสมัย คนต่างชื่นชมในรูปลักษณ์อันหรูหรา สะดุดตา แต่จะมีประโยชน์ อะไรถ้ารถไม่เคยขับในท้องถนน ไม่เคยที่จะวิ่งทดสอบความสามารถของ เครื่องยนต์ ว่าเหมาะกับถนนแบบไหน แล่นได้ฉิวอย่างที่ตั้งใจหรือเปล่า”

มีแรงงานจำนวนมากยืนยันว่าอยากให้มันเป็นรถในนวัตกรรมใหม่ วิ่งได้ทั้งถนนที่ขรุขระ ในน้ำและบนบก ประหยัดน้ำมันหล่อลื่น ถ้าหากจะ เอาแว่นขยายส่องดู นักวิชาการเสมือนรถในรูปโฉมใหม่ที่ทรงประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพเมืองไทย จะมีมากน้อยสักกี่คน

บทที่ 6

อสม.ใจสู้

วันเพ็ญ จำปาจีน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) แห่งสถานีอนามัยบางกะโด จังหวัดราชบุรี ในบุคลิกขี้ขัง เสียงดัง วันเพ็ญ หรือที่วันเพ็ญที่ใครๆ เรียก เป็น อสม.ที่กล้าลุยทุกแห่งเพื่อถามหาความถูกต้อง กล้าที่จะยืนอยู่ข้างหน้าต่อสู้เพื่อคนอื่น วันเพ็ญจึงเป็น “ฮีโร่” ของแรงงาน ตกยาก, คนพิการ, คนแก่ และชาวบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือ มักวิ่งเข้ามาหาวันเพ็ญ ให้เป็นที่พึ่งและเป็นปากเป็นเสียงแทน เมื่อพวกเขาถูกเอาเปรียบหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม

บ้านพลเล่าเรื่องของวันเพ็ญให้ฟังว่า

“วันเพ็ญช่วยชาวบ้านมาก ทำเกินหน้าที่ อย่างแรงงานที่มีอาชีพ ตัดต้นรูปฤษี ที่เรียกว่าต้นปรีอ พวกเขาต้องดำน้ำลงไป ซึ่งเป็นน้ำมันเน่า ที่ชนิดแฉะมาก เพราะในบริเวณที่เป็นน้ำใสสะอาดต้นรูปฤษีมันจะไม่งาม แต่ถ้าเป็นน้ำที่มีขี้หมูลงไป มันจะงาม คนงานดำลงไป เกิดอาการผิวหนังเน่า แต่ถ้าไม่ทำอาชีพนี้จะไม่กิน วันเพ็ญพยายามช่วยเหลือที่จะให้โรงงาน ที่รับซื้อต้นปรีอจากชาวบ้าน ดูแลแรงงานเหล่านี้ ในเรื่องการรักษาพยาบาล เป็นหน้าที่ของวันเพ็ญที่เป็น อสม. และวันเพ็ญเห็นช่องว่างสำหรับแรงงาน ที่อยู่ในบริษัท ที่ทำหน้าที่คัดเกรดของต้นปรีอ คนเหล่านี้ได้รับสวัสดิการสูง เทียบกับคนที่ดำน้ำเน่าเก็บต้นปรีอซึ่งมีความแตกต่างกันมาก วันเพ็ญ พยายามหาช่องทางอยู่ มีวิธีใดที่พวกเขาได้รับการอย่างน้อยจ่ายค่ายา”

ในเช้าวันหยุดต้นเดือนกันยายน คือวันนัดหมายกับวันเพ็ญ ที่สถานีอนามัยบางกะโด จังหวัดราชบุรี การเดินทางมาพร้อมกับอาจารย์ นวลจันทร์ โทพา เพื่อพูดคุยถึงสิ่งที่วันเพ็ญกำลังทำวันนี้ การช่วยเหลือ คนอื่น แล้ววันเพ็ญได้อะไร นอกจากเป็นหน้าที่รับผิดชอบ

คำบอกเล่าของวันเพ็ญ เริ่มต้นจากเรื่องของแรงงานตัดต้นปรีอ “คนที่นั่งทำงานในโรงงานมีประกันสังคม ขณะที่คนตัดปรีอไม่มีอะไร สินค้าถูกส่งออกไปต่างประเทศ ตลาดหลักในประเทศอังกฤษกับประเทศ สหรัฐอเมริกา โรงงานจะรับซื้อเฉพาะต้นปรีอที่มีความยาวได้ขนาด และ สมบูรณ์ ส่วนใหญ่มักเป็นต้นปรีอที่ขึ้นอยู่ในน้ำที่สกปรก เช่น น้ำขี้หมู คนที่ตัดปรีอบางทีลงไปตัดปรีอขาว ต้องลงไปงม แล้วติดเชือกกลับมา เมื่อตัดปรีอเสร็จจะหอบเอามากองไว้ 4-5 โมง ถึงจะเอาต้นปรีอเข้ารถ บางครั้งงูเห่าเข้ามาอยู่ พอเอามาที่โรงงานงูเห่าเลื้อยออกมา หรือบางที

เขาโดนงูเหลือมกัด คือเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย เป็นกลุ่ม คนจนที่ส่งงานให้กับโรงงานโรงเดียวที่รับซื้อ ในแรงงานกลุ่มนี้มีประมาณ 20 คน ทำกันในครอบครัว ปรีอที่คัดเกรดจะต้องมีความกว้าง 3 เซนติเมตร ยาว 3 เมตรครึ่ง จะนำไปอบแห้ง ชูตบาง ใส่กล่องส่งออกต่างประเทศ

“อยากช่วยเพราะพวกเขาเป็นแรงงานหนึ่งที่ช่วยแรงงานในโรงงาน ที่ต้องอาศัยวัตถุดิบจากคนพวกนี้ พวกเขาเคยประท้วงไม่ไปส่งต้นปรีอ เพราะค่าแรงไม่คุ้มกับค่าน้ำมัน โรงงานขึ้นค่าแรงให้ ทุกวันนี้ปรีอหายาก มีแต่พื้นที่ที่มีการถมดิน จึงต้องขับรถไปไกลเสียค่าน้ำมันรถสูง ต้นปรีอ ที่หักนิดหักหน่อย เขาตัดเกรด คนชนมา 40-50 กำ เสียไป 20 กำ เขาก็ เสียกำลังใจแล้ว ไม่คิดถึงคนที่ตัดบางที่น้ำท่วมถึงคอเลย ถ้าชาวบ้านมีแผล ที่จะบอกอย่าเพิ่งไปลงน้ำ เพราะเวลาเมื่อโรคมันจะเข้าบาดแผล ติดเชื้อ ขึ้นมาจะไม่คุ้ม ตัดปรีอขึ้นมาต้องอาบน้ำให้สะอาด ล้างไม้ล้างมือ ก่อนกินข้าว”

บางครั้งแรงงานตัดปรีอที่เห็นวันเพ็ญเป็นที่พึ่ง เมื่อเกิดเจ็บไข้ ได้ป่วยก็จะมีวันเพ็ญให้คำแนะนำเรื่องสุขภาพ “พ่อคนตัดปรีอปวดหัว ความดันขึ้นตั้ง 180 กว่า พี่เลยบอกให้หยุดเหล้ากับบุหรี่ หยุดกินยา ไม่งั้น จะเป็นอัมพฤกษ์ พี่เอาแผ่นโปสเตอร์ผลกระทบต่อร่างกายจากเหล้า บุหรี่ ไปให้ดูว่านอกจากตนเองจะมีผลกับลูกอย่างไร เขาบอกว่าผมเริ่มต้นชีวิต ใหม่แล้ว ซึ่งสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเขาได้ ชื่นใจนะที่เขาพูดคำนี้ เขาเห็นความสำคัญ เอาโปสเตอร์ให้เก็บ รักษาให้ดี เราเป็นพ่อแม่คน ถ้าเราเป็นอะไรไป ณ วันนี้ สิ่งที่เราทิ้งไว้คือลูก เป็นภาระให้สังคม”

แนวทางช่วยเหลือต่อไป วันเพ็ญและทีมงานผู้ใหญ่ที่นับถือร่วมกัน ที่จะพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้กับชุมชน เป็นสถานที่ของส่วนรวมและเป็น ที่พึ่งพิงสำหรับแรงงานนอกระบบ สามารถร้องทุกข์หรือมาฝึกฝนอาชีพ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับตนเอง “ตอนนี้ พี่ยังไม่ได้ต่อรองกับโรงงาน คิดว่า จะเอาปรอทที่ตกเกรดมาตากแห้งมาทำดอกไม้จัน การดัดแปลงทำให้สินค้า มีมูลค่าเพิ่ม ตอนนี้อยู่ในช่วงที่ประสานกับราชชมงคล ที่อาจจะออกแบบ เป็นเครื่องจักรสาน โคมไฟ ที่รองแก้ว รองจาน เพื่อให้แรงงานมีอาชีพเสริม นำความรู้มาใช้เป็นฐานการเรียนรู้ ในศูนย์ประสานงานแรงงานนอกระบบ ที่กำลังก่อสร้าง

“แรงงานนอกระบบที่ไม่ได้รับการดูแล เช่น คนทำตุ๊กตาตัวเล็ก ที่เขาไปซื้อใยราคาถูกนำมาเอาเศษผ้ามาปั่น ดีเป็นใยผ้า ผ้าจะค้างปี มีเชื้อรา คนจนทำตุ๊กตาตัวละ 3 บาท 7 บาท เขาสัมผัสกับกองผ้าหมักหมม เชื้อโรคเลย เป็นทางเลือกสำหรับลูกค้าที่ไม่ซื้อตุ๊กตาราคาแพง คนที่ทำ สัมผัสตรงนี้ทุกวันๆ พี่ยะเข้าไปบอก ทำอะไรต้องใส่ถุงมือมีผ้าปิดจมูก ประสานหน่วยงานภาครัฐต้องดูแลประชาชนทุกคน พวกเขาต้องได้รับการ คัดกรอง ได้ความรู้ความปลอดภัยจากการทำงานบ้าง คนระดับรากหญ้า มีมาก ทำตุ๊กตาตัวเล็กให้เก่งอย่างไร ถ้าทำถึงดีหนึ่ง ดีสอง ประมาณ 150 บาท อยู่กับจักรทั้งวัน มีบางคนเหยียบจักรตั้งแต่ยังสาว ไฟฟ้าเข้าตัว ตลอด จนตอนนี้เป็นอัมพฤกษ์ กระแสไฟฟ้าไหลเข้าตัว เพราะเท้าสัมผัส อยู่กับมอเตอร์ที่มีสนามแม่เหล็ก”

วันเพ็ญดูแลพี่น้องแรงงานนอกระบบในหมู่ที่ 5 มี อสม.ดูแล หมู่บ้านละ 2 คน ความรับผิดชอบของ อสม. 1 คนต้องดูแลสมาชิกตามบ้าน 10 หลัง อสม.มีประมาณ 95 คน ด้วยใจรักงานสุขภาพทำให้วันเพ็ญ

มาเป็น อสม. และชอบช่วยเหลือคนอื่น เช่น ผู้พิการ ไม่รู้จะทำบัตร สุขภาพคนพิการที่ไหน วันเพ็ญจะดูแลชาวบ้านที่เป็นแรงงานนอกระบบ ไม่รู้จะติดต่อใครที่ไหน วันเพ็ญจะจัดการให้และให้คำปรึกษา แม้แต่คนที่ เป็นแรงงานที่เป็นผู้พิการ และลูกเต้าไม่มีเวลาดูแลผู้ป่วย วันเพ็ญจะเน้น ทำกายภาพบำบัดด้วยตนเอง หาอุปกรณ์ง่ายๆ เอาของยืดมายืด ออกกำลังกาย และจะกำชับ อสม.คนอื่นให้ช่วยดูผู้พิการเป็นกรณีพิเศษ เช่น “เขาเป็นความดันใหม่ เขาได้รับยาใหม่ เขาต้องการดูแลอะไร”

ความภาคภูมิใจทำมาเป็นการ

อสม.เป็นงานที่ต้องเสียสละ จึงต้องส่งเสริมคนดี และความสุข ที่สุดที่วันเพ็ญได้รับคือการเห็น อสม.ทุกคนรักงาน เราต้องภาคภูมิใจ ที่เป็น อสม. ภูมิใจที่ทำงานอาสาสมัคร แต่ละคนที่เข้ามาทำงานจะต้อง ถูกคัดเลือกจากคณะกรรมการชุมชน คนที่มีจิตอาสาสามารถทำงานด้วยความสุข ให้ความรู้กับชาวบ้าน เรียนรู้ป้องกันตนเองก่อน

วันเพ็ญพูดถึงงานอาสาสมัครที่ทำตอนนี้ว่า “พี่ทำงาน อสม. มาปีที่ 5 มีความสุข เมื่อเวลาชาวบ้านเจ็บป่วยเขาควรมียากิน คนจน เวลาเจ็บป่วย เขาไม่เงินซื้อยาให้ลูกกิน พาถูกไปหาหมออีกลำบากไกลๆ พี่ยะมียาพาราเด็กเอาไว้ เด็กได้กินยาตรงนี้ คนที่มีแผลจะมาล้างแผล เข้าเย็น อสม.ช่วยล้างแผลให้

“คุณชฎาภรณ์ประธาน อสม.เป็นคนดี เป็นคนซื่อสัตย์ที่สุดเท่าที่พี่เคยเห็นมา พี่ยังไม่ครึ่งของเขาหรอก มีจิตอาสา เมตตาสูงมากเลย ช่วยกันสร้างทีม อสม.ให้ยั่งยืน ทุกคนพูดกันเมื่อเรามีจิตอาสาแล้ว ต้องมีธรรมะ จะพูดภาษาเดียวกันรู้เรื่อง”

ความเป็นพี่เป็นน้องในทีม อสม. เป็นจุดที่ทำให้อาสาสมัครทำงานร่วมกันเป็นหนึ่ง พี่วันเพ็ญเล่าให้ฟังต่อว่า “เราต้องถนอมคนดี ต้องมีความเอื้ออารี ห่วงใย ห่วงหาอาหารซึ่งกันต่อกัน พ่อแม่ของทีมงานใครตาย ทีม อสม.ก็ไปงานศพ ในอสม. 10 คน มี อสม.คนหนึ่งทำงานกว่า 20 ปี ชื่อคุณสมพร ป่วยอยู่ที่โรงพยาบาล อสม.ในทีมไปเยี่ยมเขาก่อนที่เขาตาย 3 วัน น้ำตาเขาไหล ถึงแม้ว่าเขาเป็นผู้ชาย เขายกมือไหว้ใจ ที่มี อสม.ไปเยี่ยมเขา 7-8 คน ไม่นึกว่าจะมีเกียรติที่ อสม.จะมาเยี่ยมเขามากเท่านี้ ตั้งแต่เป็น อสม.มา 20 ปีไม่เคยมี อสม.มาเยี่ยมใช้กันเลย เห็นแววตาที่ตื่นตันใจ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ต้องเอาใจใส่ เมื่อเวลาเจ็บป่วย อสม.จะถึงกันตลอด

“อสม.จะต้องทำงานเป็นทีม ห้ามทะเลาะกัน ห้ามพูดดูถูกกัน ถ้าทะเลาะกันจะต้องมาปรับความเข้าใจกัน ในทีมจะมีผู้ชาย 2 คน นอกนั้นเป็นผู้หญิง ยังมี อสม.ผู้หญิง 3 คนเป็นพี่น้องกันไม่แต่งงานเลย ใช้ชีวิตแบบเกษตรพอเพียง ทำอาชีพนวดแผนไทย เป็นคนมีจิตอาสา พี่พยายามสื่อให้คนอื่นรู้เป็นตัวอย่าง เพราะการเป็น อสม.มีความภาคภูมิใจที่ตัวเองได้ช่วยเหลือสังคม ดังนั้นคนดีต้องประคองไว้ ต้องเชิดชูให้เกียรติ พี่จะส่งประกวด อสม. ที่มีผลงานเด่น ซึ่งใน 10 คนเป็น อสม.ดีเด่นหลายคน พี่ภูมิใจที่สุด ที่มีการสานต่องานตรงนี้ ไม่มีพี่เขาก็ทำได้”

อสม.ใจสู้คนนี้ คาดหวังที่จะเห็นการจัดกระบวนการความรู้ในเรื่องโรคเบาหวาน ความดัน หมุนเวียนเวียนไปในทุกหมู่บ้าน ให้ชาวบ้านรู้จักโรคของตนเองเช่นมีดัชนีมวลกายเท่าไร (ความอ้วน) เบาหวานเท่าไร ทำอย่างไรให้คนอ่านแผนพับความรู้ให้มากที่สุด ซึ่งต้องทำงานแข่งกับเวลา พี่นพฟูและควบคุมอาหาร วันนี้ของพี่วันเพ็ญเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาของ อสม. ให้ทุกคนลุกขึ้นมาสู้ สร้างระเบียบให้ อสม.รวมตัวกัน ใช้หลักประชาธิปไตยเอามติของที่ประชุมเป็นที่ตั้ง การพยายามที่ตั้งกองทุนฯ สร้างศูนย์เรียนรู้ ให้กับคนในหมู่บ้านที่ไม่ต้องเสียเงินมาเรียนมาก ให้ทางเลือกและหาอาชีพสำหรับคนจน

บ้านพลปิดท้ายการพูดถึงวันเพ็ญก่อนลากลับว่า นี่เป็นเพียงตัวอย่างที่วันเพ็ญได้ทำงานให้กับชุมชน มีตัวอย่างการต่อสู้ อยากจะชี้แจงชมว่าวันเพ็ญต่อสู้มาก เป็นคนที่สู้จริง มีคนกำลังสร้างบิ๊มแก๊ส LPG ในหมู่บ้านซึ่งอันตราย วันเพ็ญไปประชุมกับเจ้าของบิ๊มทันที ทำงานจนลืมนอนตัวเอง ตอนนั้นวันเพ็ญมีปัญหาเรื่องสุขภาพ ป้าคิดว่าคนที่ให้ความรู้เรื่องสุขภาพกับชาวบ้าน ตนเองต้องทำได้ด้วย

“ป้าซื้อหนังสือลดความอ้วนให้ วันเพ็ญเปิดอ่านแล้วน้ำตาไหล จะมารายงานทุกครั้งที่เจอกันว่า น้ำหนักลดลง หัวเข่าไม่สั่น อาจเป็นเพราะมีกำลังใจ รู้ว่ายังมีคนห่วงใยเรื่องสุขภาพ จึงเน้นเรื่องอาหารการกินมากขึ้น”

ก่อนลากลับวันเพ็ญตั้งใจที่เอาความผิดพลาดของตนเองมาแก้ไข ไม่อยากให้คนอื่นผิดพลาด ล้มป่วยจากการกินอาหารตามใจตัวเอง น้ำตาลในเลือดสูง จนต้องห้ามส่งโรงพยาบาล สัญญากับบ้านวว่า “จะไม่กินของหวาน ของมัน ตั้งใจกินผักให้มากขึ้น เพื่อมีสุขภาพที่ดีและช่วยเหลือคนอื่นต่อไป” ❁

บทที่ 7

ดูแลคนงานเหมือนคนในบ้าน

โรงงานที่ทางจังหวัดราชบุรีเลือกให้เป็นที่ศึกษาดูงานของหน่วยงานต่างๆ เจ้าของโรงงาน อรุษา เหลลาโชติ เข้าร่วมการอบรมจากเทศบาลและจังหวัด เพื่อออกงานแสดงสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ตามกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคเฟื่องฟู เมื่อมีการแลกเปลี่ยนดูงานสินค้าในแต่ละแห่ง จึงมีคนสนใจที่จะมาศึกษางานการทำตุ๊กตาเยอะมาก ทางราชการติดต่อโรงงานอุษาตุ๊กตา เพราะมีความพร้อมในเรื่องของกระบวนการผลิต การตลาด การทำจัดหน้าร้าน โรงงานอุษาตุ๊กตาจึงเป็นที่ดูงานของอำเภอและประชาสัมพันธ์บอกต่อทั่วทุกภาคของประเทศไทย

ปัจจุบันความคึกคักของผู้คนที่ไหลหลั่งเข้ามาที่โรงงานผลิตตุ๊กตา เปลี่ยนไปจากหน้ามือเป็นหลังมือ เสียงคนซื้อกดแตรรด เรียกให้เปิดร้าน ตั้งแต่เช้ามีดีหายไป แทนที่ด้วยความเงียบเหงา คนซื้อตุ๊กตาหายหน้าไปมาก ผลพวงจากการที่บ้านเมืองไม่สงบสุขยังเร้าร้อน หากความลงตัวทางการเมืองไม่ได้ คนตกงานเยอะขึ้น เมื่อไม่ค่อยมีคนซื้อ คนขายเจ้าของโรงงานผลิตตุ๊กตา หลายแห่งปิดตัวลงไปทีละโรงสองโรง

อุตสาหกรรมตุ๊กตาจำเป็นต้องลดขนาดของธุรกิจให้อยู่รอดได้ ส่งเสริมสนับสนุนลูกค้าที่มีหน่วยก้านดี หรือญาติมิตรที่สนิทสนม ที่มีใจอยากเติบโตในธุรกิจการผลิตตุ๊กตา ให้อ่อยๆ เริ่มสร้างกลุ่มการผลิตงานของตนเองได้ โดยอาศัยอุตสาหกรรมตุ๊กตาเป็นพี่เลี้ยง ให้การสนับสนุนทั้งวัสดุ อุปกรณ์การตลาด จนปรับเป็นแขนขาเครือข่ายการผลิตตุ๊กตาของโรงงานอุตสาหกรรมตุ๊กตา มีเพียงสัญญาใจเป็นข้อผูกมัดซึ่งกันและกันเท่านั้น

การปรับขนาดของคนให้พอดีกับการทำงาน ไม่ได้หมายความว่าคุณภาพการดูแลแรงงานที่อยู่ในมือเกือบ 80 คนต้องลดน้อยลงไป เจ้าของโรงงานผลิตตุ๊กตาด่านาร์กเหล่านี้ ยังคำนึงถึงสุขภาพของคนทำงานจากการ

อูสะฮา อีลาซิติ

เข้าร่วมการปรับสภาพแวดล้อมในโรงงานซื้ออุปกรณ์ส่งเสริมและช่วยให้คนงานทำงานได้เหมาะสมกับท่าทางการทำงาน

อูสะฮา เจ้าของโรงงานเล่าให้ฟังว่า “ทำแล้วดีขึ้นก็ดี ตอนแรกที่ทำโรงงานก็ไม่ได้ตระหนัก เมื่อทำไปแล้ว

ทำให้คุณภาพชีวิตคนงานให้ดีขึ้น มีการใช้ผ้าปิดจมูก ตอนแรกคนงานไม่ยอมใช้เพราะไม่ชิน ทางโครงการมูลนิธิ HOME NET ที่มาอบรมเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน เข้ามาคุยถึงความเสี่ยงที่เกิดจากการทำงานออกมามากมาย โรงงานยังไม่รู้จะแก้ไขปัญหายังไง เช่น เรื่องฝุ่นละอองในเส้นขนจะลอยอยู่ในอากาศ รวมทั้งใยด้วย หรือตุ๊กตามีขนก่อนจะมาแต่งหน้าตาต้องเอามาเป่าให้ฟู และเอาฝุ่นออก ดังนั้นฝุ่นจะลอย ตอนนั้นหน้าบ้านมีที่โล่ง น้องคนงานจะเอายางเป่าลมเป่าให้ฝุ่นลอยไปที่โล่ง ฝุ่นกระจายไปที่อื่น

“เกี่ยวกับท่าทางการทำงาน เพราะปกติทำกับพื้นกัมหลังโก่งเข่าดำ ปวดเมื่อยตลอดเวลา ปรับปรุงให้นั่งทำงานบนโต๊ะ คนเย็บจักรมีพนักงาน ได้ลุกขึ้นเปลี่ยนอิริยาบถบ้าง พอโรงงานปรับเปลี่ยนจะเป็นภาพสะท้อนคุณภาพในสิ่งแวดล้อมของแรงงาน เป็นเรื่องไม่ได้ทันทีปรับการทำงาน นั่งโต๊ะดูดีขึ้น จากการทำงานที่พื้น การจัดระเบียบอุปกรณ์วัสดุ การซื้อของในแผนกตกแต่ง มีคนรับผิดชอบ เดิมน้องเขาไม่รู้ซื้อซ้ำอีกอะไรไม่มีก็ไม่มี สั่งซื้อมาก็จมนอยู่อย่างนั้น ตอนนั้นแบ่งหน้าที่ มีกล่องบอกอุปกรณ์ ช่วยได้มาก ดีขึ้นเยอะมาก มีที่จอดรถเป็นระเบียบ

“ทำงานวันหยุด คนงานเอาลูกมาเลี้ยงวิ่งเล่นอยู่ในนี้ ไม่ห้าม เพียงแต่เวลาเขาทำงานมีลูกอยู่ในสายตา พ่อแม่ทำงาน ลูกๆ ก็เล่นอยู่ อีกมุม ซึ่งเป็นความสนุกสนาน ถึงเวลาเด็กอนุบาลต้องนอนก็นอน แถวจักรเย็บผ้า อาจต้องจัดที่ให้เด็กๆ เล่นกันใหม่”

“ไม่ไล่คนออก คนงานของโรงงานอยู่กันมานาน จะมีปัญหาคนงาน ที่อายุเยอะไม่สามารถสร้างคนทำงานแทนได้ เข้าสู่วัยของหลายคน มีคนที่เย็บงานเก่งหยุด 4-5 เดือน คนที่ทำหน้าที่ฟัน เริ่มป่วย อยู่ผู้มานาน มีถุงย่อยในปอดไม่รู้คืออะไร หมอยังไม่แน่ใจ มีอาการเพลีย”

“โรงงานคนอื่นจะเฉยๆ นื่องแต่นี่เป็นเครื่องช่วยการผลิต ทำตามทุกอย่าง เพราะทำดีขึ้นกับคนงาน เปลี่ยนแก้อ้อ ปิดจุก มีตัวค้ำฝุ่น คนงานใส่เอี๊ยม เราต้องลงทุนในการเปลี่ยนแปลง”

“การส่งงานไปทำที่บ้าน เป็นความผูกพัน และเราต้องส่งเสริมคน ให้เติบโต จะถามลูกน้องที่มีฝีมือว่า จะอยู่กับที่ต่อไปได้แต่ค่าแรง ถ้าอยากเป็นเจ้าของเองแยกไปทำไหม ถ้าเขาไม่รู้จะบริหารจัดการอย่างไร ถ้าคิดอยากจะทำหรือยังไม่เริ่มไม่ได้ พี่จะช่วย ให้เขาเป็นเครื่องช่วย ทำการผลิต วิชาตุ๊กตาทำการตลาด ค่าแรงที่ให้เท่ากับที่นี่ ส่วนใหญ่ เป็นคนเย็บ เป็นคนกำหนดค่าแรง ด้วยเหตุผลที่พี่เย็บงานไม่เป็น ให้งาน ตัวย่างๆ ในราคาแพง งานตัวยากในราคาถูก คนงานจะขัดแย้งกัน แย่งงานกัน งานยากไม่ยากเย็บกองอยู่ จึงเรียกเด็กใกล้ชิดมาพูด เรามา ประชุมกัน ค่าแรงงานที่เหมาะสม ให้คนงานคิดกันเองเลยทั้งกลุ่ม จากนั้น จึงไม่มีปัญหาเรื่องแย่งงาน ตอนแรกให้เสนอเหตุผล คิดออกมาราคาไม่สูง เกิน พี่ขยับไปอีกบาท คนงานดีใจ เพราะค่าครองชีพสูงขึ้น กลัวไม่มีงานทำ โรงงานเลิกไปเยอะมาก”

“มีคนจากโรงงานที่เลิกกิจการแล้วเข้ามาทำงานที่นี่ ถ้าหากคน จากที่อื่นไม่มี จะมองว่า อีก 3 ปีจะหาคนอย่างไร มองว่าเป็นไปไม่ได้ วิธีการแก้ไขคือ สร้างเครื่องช่วยจาก 4 เป็น 5 ทำให้เขาเหมือนเรา ฝึกเขา เป็นหัวหน้างานจัดการขบวนการผลิต วัสดุดิบซื้อไม่ได้เอง ก็มาเอาจาก โรงงาน ส่งของมาเคลียร์หักค่าของที่เหลือ ต้องมีมารยาททางการค้า เชื่อใจกันพอสมควร อย่างบางคนเอาผ้าไป เราลงผ้าไปไม่ส่งของมา ไม่เคลียร์ค่าผ้าให้คืน แบบนี้ ทำงานร่วมกันยาก เพราะมีแค่สัญญาใจ เครื่องช่วยโตมาจากเรา อย่างนื่องแต่นี่ทำงานโรงงาน แต่อยากเลี้ยงลูก ใกล้ชิดลูกด้วย พอจะเริ่ม เราจัดการให้เขาหมด”

“การมีเครื่องช่วยเรื่อง การสั่งซื้อวัสดุดิบ มีอำนาจต่อรอง เรื่องราคา แทนที่จะไปซื้อจากตัวแทน จะซื้อตรงกับโรงงานผลิต เมื่อเวลา มีเงื่อนไขพิเศษ น้ำมันขึ้นของขึ้น สำหรับพี่อระชาแล้วสามารถจะซื้อของได้ โดยไม่จำกัดจำนวนจากเครดิต สองเดือนได้สามเดือน ทุกคนอยากให้ ที่นี้ซื้อหลายที่ เพื่อตรวจสอบคุณภาพ บางที่ราคาสูงไป บางที่สินค้าไม่ได้ คุณภาพ แต่อีกที่ราคาถูกคุณภาพดี ต้องมีตัวเลือก”

“เครื่องช่วยจะช่วยเรื่องรูปแบบ ลูกค้าให้แบบ บ้านพี่ไม่ถนัดงาน พวงกุญแจตัวเล็ก เอาไปส่งทีมที่ถนัด 6 นิ้วต้องส่งให้ใคร อย่างบ้านนี้ ชอบทำตัวใหญ่ สนใจอยากทำไปทำ เราจะมีข้อมูลว่าใครถนัดอย่างไร โหลดผ่านคนกลาง สำเพ็งผ่านผู้ผลิตโดยตรง บางเจ้าที่เน้นถูก แต่เรา รับงานเองได้ ทีมผ้ามีหลายชนิด เวลาเมื่อออเดอร์หลายแห่ง จะวางแผนส่ง บ้านไหน มีการคัดกรองคุณภาพขนาดไหน”

เจ้าของโรงงานตุ๊กตาดูแลคนงานที่อยู่ด้วยกันมานาน ยังคงเปิดประตูโรงงานให้กับสถานศึกษาหลายแห่ง นำนักศึกษาเข้ามาเรียนรู้การทำงานการผลิตตุ๊กตา ให้สถานที่บางส่วนที่น่าจะใช้ประโยชน์ในการทำกิจการเป็นห้องเรียนชั่วคราวให้กับคนในชุมชนที่ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ

“มีนิตยสารขวัญเรือนมาสัมภาษณ์ จากนั้นจึงมีสถาบันราชมงคลขอให้เด็กนักศึกษามาฝึกงานเรื่องการทำตุ๊กตา ตอนแรกคิดว่าจะสอนเด็กได้ไหม สามปีสันทัดสน น่าสนใจ เด็กมีความคิดอะไรใหม่ ก็เริ่มรับเด็กฝึกงาน 2 เดือน มาทำบัญชี คิดผลิตภัณฑ์ไม่เหมือนกับที่อื่น สถานศึกษาที่ต่างๆ ส่งนักศึกษามาเรื่อย

“ศูนย์กลางศึกษานอกโรงเรียน ติดต่อมาให้พนักงานของโรงงานที่อยากเรียนต่อว่า มีครูจะมาสอนสนใจหรือไม่ เกิดการรวมกลุ่มคนงานที่อยากเรียน 7-8 คน พอเรียนจบ ทางศูนย์ไม่อยากรับเอาคนนอกโรงงานมาเรียน พี่บอกไม่เป็นไร คนในชุมชนก็เป็นลูกหลานของเราทั้งนั้น สอนคนในชุมชนต่อเนื่องมาปีที่ 4 แล้ว เอาห้องประชุมสอน ใช้โรงงานส่วนหนึ่งเป็นสถานศึกษา ซึ่งไม่มีค่าใช้จ่ายที่มากมาย

“เป็นความสุขบอกไม่ถูก แต่คนในองค์กรที่ต้องดูแลคน 70-80 คน เป็นความรับผิดชอบที่ต้องดูแลเขา รัฐบาลรับเงินเดือน เขามีความสุขอย่างป่าที่อยู่ในห้องพูดว่า เดือนหนึ่งงานน้อยจะเอาเงินที่ไหนส่งแชร์ จะถึงค่าเทอมแล้ว ที่นี้เป็นความหวังของพวกเขา เขาไม่ได้ทำงานให้ที่อื่น เมื่อได้ยินคำเหล่านี้ ทำให้เราต้องหางานป้อนให้เขาทำ”

สวัสดิ์จ้าว ยะฆานอะหัย

สถานื่อนามัยที่กระจายอยู่ในตำบลทั่วถิ่นไทย มีมากกว่าหมื่นแห่ง และเป็นที่ยึดมั่นว่าจำนวนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานื่อนามัยแต่ละแห่งจะมีเจ้าหน้าที่อยู่แค่ 2 ถึง 3 คน ที่ต้องให้บริการกับชาวบ้านทั่วตำบล ไม่เกี่ยงว่า ลุง ป้า น้า อา ลูก เด็ก ไม่เกี่ยงจะเป็นโรคอะไร เมื่อเดินเข้ามาที่สถานื่อนามัยถือเป็นคนไข้ที่ต้องการหายจากการเจ็บป่วย

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขบางแห่งเลยได้รับตำแหน่งเป็นคุณหมอโดยปริยาย เพราะคุณหมอตัวจริงไม่มีหรือไม่มา งานที่ทำอยู่ล้นมือบ่อยครั้งที่ต้องเป็นที่มบอกชาวบ้านไล่ล่ากำจัดยุงลาย ป้องกันโรคระบาด ฝ้าดูอาการไข้หวัดนกที่จะลามมาสู่คน ตรวจเบาหวาน ให้ความรู้เรื่องโภชนาการกับแม่และเด็ก ฯลฯ ทำงานควบทั้งตอนกลางวัน ให้ความรู้กับชาวบ้านที่ต้องทำมาหากินในตอนกลางวัน หรือทำงานโครงการรื้อแปดพันโครงการที่ระดมเข้ามาในชุมชนผ่านสถานื่อนามัยในวันหยุดพักผ่อน

มีตัวอย่างสถานีอนามัย ที่เป็นหน่วยการดูแลสุขภาพปฐมภูมิ (Primary Care Unit : PCU) ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัด เชียงใหม่ ไม่เพียงแต่ตั้งรับให้บริการตามปกติเท่านั้น แต่ยังให้ความรู้ กับแรงงานในชุมชน เพื่อให้บริการเชิงรุกถึงประตูบ้านหรือประตูโรงงาน ในอำเภอ เพื่อหาทางป้องกันโรคที่เกิดจากการทำงาน ก่อนที่จะปรากฏ เป็นโรคร้ายแรงในอนาคต การเดินสายมีลักษณะคนเดียวและเป็นทีม ใช้สื่อที่เข้าใจง่าย สำคัญที่สุดการเก็บข้อมูลที่น่าสนใจนำมาประเมินผลต่อเนื่อง นำมาวิเคราะห์ได้จริง

บ้านพลพุดถึงการทุ่มเทกายใจให้กับชาวบ้านอย่างเต็มร้อยกับ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย อำเภอสันทรายว่า “นิตยา นันทขำ เจ้าหน้าที PCU อำเภอสันทราย ไม่เพียงแต่จะอยู่ที่สำนักงาน เหมือนสถานีอนามัย อื่นทั่วไปที่ทำงานเชิงรับ เมื่อมีคนเจ็บป่วยจะให้บริการ แต่นิตยาจะลงพื้นที่ สํารวจแต่ละบ้านทำอาชีพอะไรบ้าง ป่วยด้วยโรคอะไร ดูจากแผนที่ครอบครัว ของแต่ละบ้าน จะมีข้อมูลออกมา บ้านเลขที่อยู่ที่ไหน มีข้อมูลทั้งหมด ในชุมชน คนทำอาชีพห็นผักกาดเท่าไร ทำเกมส์ไม้เท่าไร จำนวนคนแต่ละ อาชีพเท่าไร เจ็บป่วยด้วยโรคอะไรบ้าง มีกีเปอร์เซ็นต์ที่เป็นโรคระบบทางเดิน หายใจ เป็นคนมีข้อมูล และเอาข้อมูลนี้มาเป็นประโยชน์ให้ความรู้ชาวบ้าน ป้องกันไม่ให้ชาวบ้านเป็นโรคเพิ่ม

“คนที่ เป็นโรคต่างๆ ที่เกิดจากการประกอบอาชีพต่างๆ นิตยา จะเป็นคนที่สังเกตและจะป้องกันคนอื่นในอาชีพเดียวกันไม่ให้ เป็นโรคอีก เช่น สอนกายศาสตร์ ทำทางการทำงานให้กลุ่มเย็บผ้า ต้องนั่งอย่างไร ขาเหยียดดินจักร วางขาอย่างไรไม่ปวดขา”

บ้านพลได้ย้อนภาพตอนติดตามไปดูการทำงานของนิตยาว่า “บ่อยครั้งที่นิตยาจะไปขออนุญาตผู้ประกอบการให้แรงงานมานั่งฟัง เอกภาพร่างกายมาแนะนำเสนอ ให้แต่ละคนมาชี้ว่าเขาเจ็บปวดส่วนไหน ของร่างกาย บางคนชี้ที่หลัง ที่เข่า ที่ศอก และจะเอาข้อมูลมาบันทึกไว้ ว่าคนบริษัทนี้มีปัญหาสุขภาพเรื่องอะไร ให้ความรู้และหาทางป้องกัน จะได้ไม่ต้องเป็นโรค ส่วนคนที่ เป็นแล้วจะได้บริหารร่างกายอย่างไร เป็นการให้ความรู้เรื่องอาชีวอนามัย และกายศาสตร์

“สิ่งที่ดีของนิตยา คือ เขาสามารถพูดกับเจ้าของผู้ประกอบการได้ อย่างพี่น้อง เข้าได้ในทุกที่ เสียสละเวลาจัดบริการให้กับชาวบ้านนอกเวลา ทำการ เช่นเวลา 7 โมงเช้าจะนัดชาวบ้านมา วันนี้มีคลินิกเบาหวาน คลินิกความดัน”

สถานีอนามัยตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย ทำงานจะเน้นการ ทำงานเป็นทีม ซึ่งมี จีรนนท์ วงศ์มา เป็นคนวางแผน นิตยาเป็นฝ่ายปฏิบัติ เป็นทีมเดียวกัน ประสานการทำงานให้โรงพยาบาลอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะถาม ความเจ็บป่วย อาชีพ ทีมงานตอบได้หมด ปรกติกคนไทยไม่ค่อยเก็บข้อมูล แต่บ้านพลประทับใจว่ามีข้อมูล ทำงานได้จริง ไม่ใช่การเดาสุ่ม

สถานที่ทำงานจะอยู่ส่วนหนึ่งในบริเวณวัด ซึ่งไม่ต้องไปเช่า สถานที่ หรือสร้างสถานที่ใหม่ สถานีอนามัยปรับทรัพยากรท้องถิ่น ของชุมชนให้เกิดประโยชน์ ทำให้สะอาดน่าอยู่ วัดจึงเป็นคลินิกให้บริการ มีอุปกรณ์กายภาพบำบัด อยู่ในวัด ปรกติกชาวบ้านไปวัดไปทำบุญ เจ็บป่วย ก็ไปวัด วัดเลยกลายเป็นสถานที่ที่รักษาทั้งกายและใจ เข้ากับวิถีชีวิต

ที่กลมกลืน ท่านสมภารรักษาทางใจ สอนธรรมะ พระได้เห็นความทุกข์ยาก
ของชาวบ้าน ท่านสมภารมาช่วยดูแลสถานที่ ซึ่งพระมีส่วนในการรู้เห็นความ
เจ็บป่วยของชาวบ้าน ทั้งวัดเองก็สะอาด ร่มรื่น

คนที่มีใจอาสาอยากจะช่วยแรงงานนอกระบบ คงมีอีกมากมาย
ตัวอย่างของการเอื้อเพื่อที่ให้กับคนอื่นโดยไม่มีแบ่งระดับวัดกันที่เงินทอง
เพียงทำหน้าที่ในการทำงานให้ดีที่สุด ตั้งมั่นบนความไม่เอารัดเอาเปรียบกัน
คงจะทำให้สังคมดีขึ้นไม่น้อย ป่านวลทิ้งท้ายตัวอย่างการพึ่งพาระหว่างคน
เก็บขยะกับคนในหมู่บ้าน ที่สามารถช่วยเหลือได้โดยไม่ยากเย็น เพียงเปิดตา
เปิดใจ มองเห็นและสนใจคนที่อยู่รอบๆ ตัว โอกาสในการช่วยคนอื่นมีอยู่
ตลอดเวลาการเห็นคุณค่าของคนอื่น บางคนอาจจะนึกไม่ถึง อยู่ในวิถีชีวิต
ใกล้ตัว

*“ในฐานะที่เราเป็นมนุษย์ มีคนที่พบเห็น มีตั้งแต่เพื่อนอยู่ชอย
เดียวกัน ชุมชนเดียวกัน เราเจอคนทุกระดับ อยู่ที่ว่าจะใส่ใจที่จะมอง
เมื่อรู้จักมอง มีอะไรหลายอย่างที่ทำได้”*

คนเก็บขยะ...ให้และรับ

คนเก็บขยะคนหนึ่ง ป่านวลเรียกชื่อว่า หนาน เข้าขึ้นมาเก็บขยะ
ใส่ถุงปุ๋ย ถุงขยะสีดำ เก็บกระดาดพลาสติก ลัง โลหะ กระป๋อง หนานจะ
เก็บไปเรื่อย ป่านวลมีอะไรที่เอาใช้ได้ จะไม่เก็บรวมกับขยะที่ทิ้ง แต่จะแยก
ออกใส่ถุง แล้วเวลาหนานมาจะตะโกนบอกว่า มีกระดาด มีขวด ให้เอา
ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนทำได้

*“คนเก็บขยะอยู่ในกระดอบเล็กๆ อยู่ชายขอบของหมู่บ้าน วันหนึ่ง
กระดอบพังจากลมพัดแรงมาก ป้าคุยกับเพื่อนอยู่จังหวัดลำพูน ชื่อ “หย่ง”
ที่มีความเอื้ออาทรกับเพื่อนมนุษย์ จะให้ผ้าบ้าน เพื่อนบ้านที่อยู่หน้าบ้าน
ให้สังกะสี ขาดเสากับพื้น ป้าซื้อเสาทำพื้นให้ หนานมีที่นอน ที่อาศัย
หลบฝนหลบแดด เป็นสิ่งที่ทำกันในหมู่บ้าน*

*“เวลาที่เขาขนขยะจะรุงรัง มีผู้หญิงอีกคนในหมู่บ้าน ชื่อคุณ
กาญจนา ชื่อสามล้อเก่าๆให้ หนานก็มีสามล้อเก็บขยะ ฉะนั้น คนในหมู่บ้าน
รู้สึกอยู่ด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยคนที่ลำบากที่ไม่มีที่อยู่
มีที่ซุกหัวนอน แต่ทำอาชีพที่สุจริต”*

“บางที่ป่าออกจากบ้านคิดว่าไปธุระ เปิดประตูรั้วทิ้งไว้ หนานปิดให้ หรือบางที่หนานไปเจอต้นไม้ ต้นมะยมหวาน ต้นกล้วยไข่ เขารู้ว่าป่าอยากได้ เขาก็มาปลุกให้ เขาให้เรา เราให้เขา บางที่ป่าไปตลาดซื้อผักกับข้าว วันนี้แวะหน่อยวันนี้มีกับข้าว กลายเป็นว่า เวลาที่เราไม่อยู่จะอุ่นใจได้”

“บางวันป่ากลับมา เห็นหนานอยู่ใต้ต้นพุทธรักษาหน้าบ้าน ถามว่ามานั่งทำอะไร เขาบอกว่าเห็นคนแปลกหน้าไม่น่าไว้ใจ เขาเลยมานั่งเฝ้า เป็นเรื่องแปลกที่เป็นเรื่องจริง ความรู้สึกเหมือนเป็นพี่น้อง ทั้งที่ไม่เป็นพี่น้อง”

“หนานเป็นคนกินเหล้าเยอะ ไม่สบาย ไม่มีญาติ ไม่มีใครดูแล ป่าก็ไปเยี่ยม ในที่สุดก็ตาย ป่าต้องเซ็นมอบศพให้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จบชีวิต ไม่เป็นทุกข์ เพราะในช่วงที่เขามีชีวิตอยู่ เราได้ช่วยเต็มที่”

บทที่ 8

อย่าลืมแบ่งปัน ทุกคนทำได้

“อะไรที่จะให้ได้เราควรจะให้ ในหมู่บ้านมีคนบางคนที่ไม่ยอมให้ใคร ไม่คิดจะแบ่งปัน ป่าคิดว่าสิทธิ์ของแต่ละบ้าน ที่บ้านตัวเองอาจมี กระดาษ ขวด ที่จะเอาไปขาย บางครั้งคนที่อยู่บ้านหลังใหญ่ เงินเล็กน้อย อาจไม่จำเป็น แต่สำหรับคนที่ด้อยโอกาสมีค่ากับเขามาก อาจหมายถึง ค่าอาหารในมื้อวันนั้น เขาต้องหาเข้ากินค่า ป่าคิดว่าควรจะช่วยๆ กันไปดีกว่า คิดในใจว่า เขารวยจัง แต่ไม่ค่อยจะแบ่งปัน”

บ้านพลเห็นว่า คนไทยน่าจะเอื้อเพื่อเจือจางกัน ทุกคนน่าจะ เป็นพี่น้องกัน ในหมู่บ้านที่อยู่ เวลาป่าไม่สบาย สามารถเรียกใครก็ได้ บ้านข้างเคียงจะพาไปโรงพยาบาล มีอยู่ครั้งหนึ่งขโมยเข้าบ้านป่า ทุกคน ก็รีบให้เบอร์โทรศัพท์ และแต่ละบ้านจะบอกรายละเอียด “บ้านผมมีคนอยู่ ตลอดเวลาโทรได้เลย บางบ้านจะบอกตอนกลางคืนมีคนอยู่” ทุกคนหวังใยมะระมุดมุด แต่ขโมยไม่ได้อะไรไป เพราะเข้าไปไว้มาก บ้านอาจารย์ นวลจันทร์โดนขโมยขึ้น ทุกคนเลยคอยดูให้ มีบ้านหนึ่งที่มีสามีเป็นตำรวจ ก็ให้ลูกน้องมาดูหมู่บ้าน

บางช่วงบ้านพลไปต่างจังหวัด มะม่วงแก่เพื่อนบ้านมาสอน เอาไปบ่ม ปากกลับมาอีกเอามากองให้ บอกเอาแค่ 5 ลูกที่เหลือเอาไปแจก กล้วยสุกแจกทุกบ้าน ลำไยแจก เปิดบ้านมาเอาเลย ทุกบ้านก็ทำคล้ายคลึง กัน ป่าอยู่คนเดียวข้างบ้านให้เอากิ่งไปเสียบไว้บ้านเขา เกิดปัญหา กดกริ่ง เขาจะวิ่งมา เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในซอยสั้นๆ มีการทักทายกัน เรียกขึ้นรถพา ไปส่ง “คนระดับเดียวกันช่วยเหลือกัน คนที่อยู่ต่ำกว่ายิ่งต้องช่วย คนทุกคน จำเป็นต้องมีปัจจัยสี่ คนเก็บขยะคนนี้เวลาหน้าหนาว เราจะซื้อเสื้อกันหนาว เสื้อใหม่ให้ เพราะเราคิดว่า เสื้อผ้าที่เขาใส่เก่าตลอด เขาควรมีเสื้อใหม่ใส่ รู้สึกดีที่เขาใส่เสื้อที่ซื้อให้”

เรื่องเล่าหลายเรื่อง หลายชีวิตที่ปรากฏตัวและสะท้อนผ่านการ พุดคุยกับ อาจารย์นวลจันทร์ โทพา ได้สะท้อนความคิดและความเป็น ตัวตน ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของอาจารย์

ความคิดที่อยากแบ่งปันโอกาส และการเสียสละตัวเองเพื่อช่วย เหลือคนอื่น มาจากการที่อาจารย์นวลจันทร์ได้รับโอกาสไปเรียนต่อ ต่างประเทศด้วยทุนของรัฐบาล ย้อนเวลากลับไปเมื่อ 50 ปีที่แล้ว อาจารย์เป็นหญิงไทยที่ได้รับการบ่มเพาะความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ได้รับการฝึกวิทยาด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษาจากองค์กร ต่างประเทศหลายแห่ง ซึ่งการศึกษาและใช้ชีวิตอยู่ในประเทศต่างแดน มาหลายสิบปีถือเป็นโอกาสที่เธอเป็นผู้รับ

เมื่อกลับเมืองไทย อาจารย์นวลจันทร์จึงตั้งใจมั่นที่จะทำประโยชน์ ตอบสนองให้กับบ้านเมือง เพราะการเป็นนักเรียนทุนของประเทศ คือการ ได้โอกาสในการศึกษา รวมถึงสิ่งที่อาจารย์ค้นพบคือ ถ้าคนมีความรู้ จะเป็นทางออกให้กับการแก้ไขปัญหาให้กับชีวิตตัวเองและสังคมโดยรวม แต่คนมีความรู้ต้องมีคุณธรรมด้วย จึงจะทำให้ประเทศชาติไปรอด

ปานวลฝากทิ้งทำให้เห็นความเป็นจริงในมุมมองว่า น่าจะมีอะไรที่เพื่อนมนุษย์ ช่วยเพื่อนมนุษย์ที่เจ็บไข้ได้ป่วย หรือเพื่อนมนุษย์ที่ไม่เจ็บไข้ ก็ไม่ควรจะไปเอาเปรียบ อันดับแรก เห็นการเอาเปรียบ ควรปกป้อง หรือป้องกันไม่ให้คนที่มีความเห็นอกว่าเอาเปรียบคนด้อยโอกาส เราต้องไม่เอาเปรียบและกดขี่คนที่ด้อยกว่า ถ้าทำได้เก่งและไม่มีการเอาเปรียบเอาเปรียบ สังคมจะอยู่เย็น เหมือนคำของท่านมหาดมะคานธี

โลกทั้งผองพี่น้องกัน มันมีความสุข

เพราะแท้จริงแล้ว แรงงานนอกระบบซึ่งทำงานอยู่ที่บ้าน ได้ค่าแรงต่ำกว่าความเป็นจริง และส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง แต่คนเหล่านี้แหละ คือผู้หนุนเศรษฐกิจและค้าจุนสังคม สังคมไทยจึงไม่ควรช่วยเหลือกัน เพราะสงสารเขา แต่ควรช่วยกัน เพราะเราเห็นคุณค่าที่แท้จริงของพวกเขา